

Наше Слово

PIK LXVI № 14 (3321) ВАРШАВА, 4 КВІТНЯ 2021 РОКУ
ЦІНА – зл. 4,30 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAINSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

▲ Новообраний голова Об'єднання Мирослав Скірка. Фото з архіву редакції

Скріншот з відео

Мирослав Скірка – новий голова Об'єднання

В Об'єднання українців у Польщі – новий очільник. Ним став Мирослав Скірка. Його попередник Петро Тима був на цій посаді з 2006 року. Позаду – ціла епоха.

28 березня відбувся VIII з'їзд ОУП. Цю важливу для організації подію перенесли вже кілька разів з огляду на пандемію коронавірусу. Проте чекати далі було неможливо через вимоги статуту. На з'їзді обрали нового очільника та інші керівні органи, а також прийняли звіти структур, обраних під час VII з'їзду.

На початку заходу ведучий, професор Роман Дрозд, зазначив, що ця подія – нетипова, адже вперше в історії найбільшої структури української нацменшини у Польщі зустріч відбувається онлайн. Він запевнив, що пізніше, коли обставини дозволять зробити це «вживу», відбудеться ще один – надзвичайний з'їзд, на якому учасники зможуть обговорити, серед іншого, програмні питання Об'єднання.

У заході взяли участь 59 делегатів, а разом із гостями було понад 80 осіб.

Про роботу за попередній період прозвітували керівні органи, що діяли впродовж останньої каденції. Так, очільник Головної ревізійної комісії Петро Вевюрка зазначив, що переважна більшість прибутків організації (70-80%) – це дотації Міністерства внутрішніх справ та адміністрації (раніше – Міністерства адміністрації і цифризації). Серед основних видатків

– ремонт Народного дому в Перемишлі та зарплати працівникам. Вевюрка наголосив, що дуже важливо шукати альтернативні джерела доходу, адже зараз ОУП надто залежне від грантів Міністерства внутрішніх справ та адміністрації.

Всі аудити та перевірка реалізації проєктів (з боку міністерства та Головної контрольної палати) ОУП пройшло успішно, а звіти здали правильно і вчасно. Більшістю голосів делегати схвалили роботу комісії (прийняли абсолютну більшість).

Що вдалося зробити за попередню каденцію?

Петро Тима прозвітував про роботу Головної управи за останній період. Він зазначив, що політика держави щодо Об'єднання українців у Польщі загалом та національних меншин зокрема змінилася.

«Після попередніх виборів до влади прийшла нова політична сила, яка по-іншому ставиться до питань меншин. Це має безпосередній стосунок і до історії українців у Польщі, зокрема акції «Вісла», і до наших форм збереження пам'яті. Цей час показав, що, на жаль, наші сподівання з початку 90-х років (а за цей час Польща ввійшла до Євросоюзу, вже 15 років існує закон «Про національні та етнічні меншини і про регіональну мову») не виправдалися. Деякі речі змінилися на гірше. Особливо важким був 2017 рік», – підкреслив Петро Тима. Він додав, що під час наступного, надзвичайного з'їзду необхідно буде також ухвалити зміни

до статуту організації, оскільки нинішній створювали у відмінних умовах та за інших викликів (зокрема йдеться про можливість приймати до керівних структур ОУП на різних рівнях також мігрантів з України, – *ред.*). Тима наголосив, що треба обговорити й імовірні зміни у сфері джерел фінансування проєктів – наразі ОУП дуже прив'язане до бюджету держави.

«Наша громада зазнала змін. У деяких регіонах перестають діяти гуртки. Ми помічаємо, що осередки активності переміщуються з менших населених пунктів до більших міст. Важливо обговорити схему роботи з мігрантами та українською державою. Помаранчева революція та Революція гідності не залишили нас байдужими», – наголосив Петро Тима, додавши, що цей з'їзд має впорядкувати перш за все формальні вимоги, які випливають зі статуту, натомість присутні обговорення самої роботи організації та необхідні зміни повинні стати головною темою IX надзвичайного з'їзду ОУП.

Тима розповів про труднощі останніх років – польська держава відмовилась, до прикладу, підтримати вшанування 70 річниці акції Вісла (2017-й рік – *ред.*). Останніми роками урядові дотації практично не збільшувалися, попри інфляцію та зріст видатків. Зміни до закону про Інститут національної пам'яті від 2018 року мали на меті затвердити кримінальне переслідування за оприлюднення «невігідних» для нової історичної політики фактів минулого. Держава також відмовилась підтримати мультимедійний проєкт «Простір», не пояснивши причин.

Невирішеним залишається питання підручників з української мови. Інші проблеми – відсутність політичної волі для створення центрів культури національних меншин, спроба закрити програму «Теленовини». Були випадки нищення місць української пам'яті в Польщі, і в жодному з них не знайшли злочинців. Лише у 2020-му (через 6 років від перших актів вандалізму), напередодні візиту президента України Володимира Зеленського, ці дії засудила польська державна установа. 26 червня 2016 року у Перемишлі радикальні праві напали на щорічну Пікулицьку ходу. Від 2014-го помітне зростання ворожості до української громади – це й мова ненависті в інтернеті, й фізичні напади.

Петро Тима розповів, що робила організація для вирішення цих проблем. Зокрема, позитивною була співпраця з Уповноваженим з прав людини Адамом Боднарем. «Хочу відзначити допомогу, яку від 2016 надають «Homo Faber» й Анна Домбровська, що організовувала публічні акції на нашу підтримку. Також ми співпрацювали зі Світовим конгресом українців, Посольством України у Польщі, депутатами Сейму та Верховної Ради, польськими громадськими організаціями», – додав Петро Тима.

З 2016 року завдяки сприянню Фонду ім. Стефана Баторія вдалося реалізувати проєкт моніторингу мови ненависті та проявів дискримінації. Юрист Петро Федусько вивів ці справи на професійний рівень. У межах проєкту підготували звіти за два роки (один із них – також англійською).

ПОДІЇ

У Любліні встановили пам'ятник «отцю Майданека»

У Любліні тепер стоїть пам'ятник греко-католицькому священнику, бл. Омелянові Ковчу, який загинув у концтаборі. Українського духівника там називали «парохом Майданека».

Завершення монумента невідомо відбулося 25 березня, оскільки цього дня минає 77 років від смерті священника. Пам'ятник знаходиться на перетині Дороги мучеників Майданека з вулицею Цвинтарною біля входу до Державного музею Майданека. Автори концепції — скульптор із Києва Олександр Дяченко та архітекторка Марта Дяченко. На споруді польською, українською та на івриті вигравіюваний фрагмент листа о. Ковча до сім'ї, у якому священник попросив родину не намагатися врятувати його з концтабору, де загинуло близько 78 тисяч людей:

«Розумію, що ви боретеся за моє звільнення. Прошу вас нічого не робити. Тут ми всі рівні: поляки, євреї, українці, росіяни, латиші та естонці. З усіх присутніх я — єдиний священник. Тут я

бачу Бога, який один для всіх нас, незалежно від наших релігійних відмінностей. Можливо, наші церкви різняться між собою, але в усіх царює той самий всемогутній Бог».

— Отець Ковч є символом служіння усім, хто страждав. Він був готовий поступитися за кожного, незалежно від його національної приналежності. Для мене це знак примирення передусім між поляками, українцями та євреями, — говорить о. Стефан Батрух, голова Фонду духовної культури прикордоння, який ініціював встановлення монумента.

Робота над ним тривала понад два роки. Висота споруди — майже три метри.

— Від початку задум полягав у тому, щоби виготовити її саме в Україні. Це

в жодному разі не мала бути «одностороння» справа, — зазначає о. Стефан. Греко-католицький парох із Любліна не приховує, що подія відбулася на офіційному рівні, серед іншого, й для того, аби наголосити на двосторонній співпраці народів.

Слід згадати, що офіційна передача документів щодо пам'ятника пройшла у міській Ратуші на сесії Люблінської міської ради. Мер міста Кшиштоф Жук вручив медалі людям, причетним до його зведення.

Стефан Батрух пригадує, що за встановлення споруди двічі голосували. Раз — у 2016 році, коли депутати вирішували, чи такий пам'ятник може з'явитися у міському просторі. Ще раз — у 2018-му, після того, як обрали автора монумента. Постанова ради підкреслює, що о. Ковч є символом примирення та згоди між людьми.

«Його відкрите ставлення до кожної людини, незалежно від її національності та віросповідання, знайшло особливе вираження у складні роки війни. Під час свого перебування в німецько-фашистському концентраційному таборі в Майданеку Омелян Ковч зберіг дух жертвності. Він завжди був духівником, і за свою непохитну позицію отримав прізвисько „священник Майданека“», — ідеться в обґрунтуванні постанови.

— Під час двох голосувань депутати, попри різні політичні приналежності, одногласно ухвалили рішення про будівництво пам'ятника. Я тішуся, що місто відкрите до українсько-польської співпраці, бо ми справді можемо щось зробити спільно, — зазначає греко-католицький парох із Любліна.

У 2019 році президент України Петро Порошенко взяв участь у закладенні першого каменя монумента. Минулого року на його зведення збирали кошти. Офіційне відкриття від-

будеться, імовірно, навесні чи на початку літа.

— Може, навіть у травні або червні. Усе залежить від розкладу роботи президентів Польщі та України. Бо причетні до ініціативи роблять усе, аби ця подія відбулася на найвищому рівні як державному, так і церковному, — розповідає Стефан Батрух.

Окрім голови Фонду, в офіційному встановленні пам'ятника взяли участь перший секретар Посольства України у Польщі Віталій Білий, консул України в Любліні Василь Павлюк, колишній віцепрем'єр-міністр України Іван Васюник, який зараз головує у Почесному комітеті ім. Омеляна Ковча, автор скульптури Олександр Дяченко, Орест Чебеняк — член з Оргкомітету з відкриття пам'ятника та очільник благодійного фонду «Гуманітарні ініціативи» зі Львова, та інші люди.

Цього ж дня відбулася онлайн-презентація книги «Блаженний Омелян Ковч — парох Майданека».

Омелян Ковч (20 серпня 1884 — 25 березня 1944) був парохом у Перемишлянах поблизу Львова, у 1919–1921 роках — капеланом в Українській Галицькій армії. Від початку II Світової війни виступав проти переслідування людей різних національностей, зокрема християн та рятував євреїв. Також відвідував їх у гетто та заборонив своїм парафіянам брати участь у антиєврейських акціях. Його ув'язнили у 1942 році і відправили до концентраційного табору в Майданеку, де він помер 25 березня 1944 року.

27 червня 2001 року у Львові папа римський Іван Павло II проголосив його блаженным мучеником греко-католицької церкви. ■

Павло ЛОЗА

Фото з архіву Фонду духовної культури прикордоння

ПОГЛЯДИ

Як польські організації заграють з неонацистами. Серія 45187 (приблизно)

ІГОР ІСАЄВ,
журналіст

У середині березня скандально відомий колишній священник, духівник польських радикальних організацій Яцек Мендляр виклав у соцмережі фото членського квитка Асоціації польських журналістів (пол. Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich — організація, дуже близька до влади). «Мені дуже приємно, дякую за добру оцінку і довіру», — написав він у коментарі, додавши значок (емотікон) кулака.

У той же день одне з польських видань опублікувало резонансний матеріал про Томаша Гренюха, звільненого з Інституту національної пам'яті за відверто неонацистські погляди, який, як виявилось, також є членом цієї Асоціації. Згідно з даними видання, організація довго не могла визначити, яка саме її філія прийняла Гренюха і коли саме він туди вступив.

Тим часом він у своїй публіцистиці схвально відгукувався про праворадикальні польські рухи. Відповідно до

статуту Асоціації, її цілями є «робота задля досягнення високої моральної та професійної кваліфікації журналістів; захист гідності та етики професії». Оприлюднена інформація про прийняття відвертих неонацистів викликала обурення навіть всередині організації.

Асоціація польських журналістів — це найбільша журналістська структура в Польщі. Вона досить розгалужена: має, серед іншого, Журналістський суд та дисциплінарних речників кожної з регіональних філій. Однак про те, як ухвалюють рішення у цій величезній організації, ідеться у журналістському розслідуванні. На обурення одного зі старших членів з приводу «фашиста Гренюха» генеральна секретарка Асоціації Ядвіга Хмельовська відповіла: «Краще мовчи і не звинувачуй поляків у фашизмі. У Польщі ніколи не було фашизму».

Розслідування висловлювань Мендляра про «відбитий єврейський мотлох», католицьку хіміютерапію «єврейського раку» або «бандерівських потвор» усе частіше закриває прокуратура — а Асоціація польських журналістів, найімовірніше, вважає (принаймні частково), що вони також лежать у межах журналістської етики.

Попри це, сам Мендляр був законно засуджений за статтями 190 та 255 Кри-

мінального кодексу Польщі за заклики до скоєння злочину. Так, про одну з депутаток Сейму він сказав: «Раніше для таких людей була бритва!».

Цікаво, що членський квиток Мендляра підписав безпосередньо голова Асоціації (за сумісництвом — головний редактор «Radio Wnet») Кшиштоф Сковронський. Щоправда, після того, як справа набула розголосу, він виправдовувався тим, що підписує «безліч документів», проте, на його думку, Мендляр не повинен бути членом організації. Між тим, той відповів, що його запросили самі представники Асоціації та позитивно оцінили його кандидатуру.

Колишній ксьондз фактично зіграв у поєдинок зі Сковронським за власними правилами — і тих, хто підозрював, що пов'язані з «Правом і справедливістю» структури заграють із неонацистами, тільки більше у цьому переконали. Хоча треба віддати належне Сковронському: йому вистачило сміливості взяти на себе відповідальність за ситуацію. «Я перевірів процедуру та обставини прийняття Яцека Мендляра до складу Асоціації польських журналістів. Я підтверджую, що його прийняв Нижньосілезький відділ з порушенням процедур, передбачених статутом. Відсутність оцінки Комітету членів філії та резолюції Ради філії, на мій погляд,

робить весь процес недійсним», — наголосив він.

Тим часом про Мендляра повідомляли до прокуратури — незалежно одне від одного — Об'єднання українців у Польщі, єврейська асоціація «Бнай-Бріт», Осередок моніторингу расистської та ксенофобської поведінки, асоціація «Відкрита Річ Посполита», низка приватних осіб. Він свідомо і постійно плете теорії змови, пов'язані з євреями, українців плутає з «бандерівцями», а біженців — із ісламськими фундаменталістами.

Один із закидів пролунав у бік його колишнього вроцлавського товариша Пйотра Рибак (того, що публічно спалив фігурку єврея в центрі міста) — нібито він прихований українець. В устах колишнього ксьондза такий аргумент звучав як найбільша зневага; зрештою, так само сприйняли його читачі Мендляра.

В останні місяці, до речі, він реалізує проєкт, присвячений Волинському злочину. Емоційно розмовляє зі свідками, закликає зголошуватися нових. Обіцяє випустити книжку про «українське людобуйство».

Чи вже росте «нова зміна», наступники ксьондза Ісаковича-Залеського? Попри свою відмову від священничого покликання, Мендляр і далі вітається «з Паном Богом на вустах».

Проте — які часи, таке й духовенство. ■

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Пластові табори цього року відбудуться

10 квітня на фейсбук-сторінці Української скаутської організації в Польщі (Пласт Польща) розпочнеться реєстрація на цьогорічні табори.

«Наша команда інтенсивно працює над новацьким та юнацьким таборами, які відбудуться 17-28 серпня 2021 року в селі Семошицях на Сілезії (Siemoszyce)», — ідеться у повідомленні. Саме там знаходиться навчально-оздоровчий центр Об'єднання польських гарцерів, з яким співпрацює українська організація. Новацький та юнацький табір пройдуть на одній території, але в окремих її частинах і з різними програмами.

Нагадаємо, що минулого року, через пандемію COVID-19 Крайова старшина Пласту в Польщі вирішила скасовувати заплановані заходи.

Наймолодшим головним диригентом у Польщі став українець

Фото з сайту Сілезької філармонії
(filharmonia-slaska.eu / Fot. Wojciech-Mateusiak)

Ярослав Шемет, якого називають одним із найуспішніших українських диригентів молодого покоління, з 1 квітня офіційно є художнім керівником оркестру Сілезької філармонії ім. Генрика-Міколая Гурецького в Катовицях. Про це повідомляється на сайті філармонії.

Українець у свої 25 років уже став частиною історії класичної музики у рідній країні. Він був першим запрошеним диригентом оркестру Нової філармонії у Гамбурзі, головним диригентом Симфонічного оркестру Національної філармонії у Львові INSO-Львів.

Ярослав Шемет диригував Празьким симфонічним оркестром, колективом Вроцлавської філармонії, оркестром Балтійської, Лодзької та Познанської філармоній, а також Молодіжним симфонічним оркестром України. Виступав на Національному музичному форумі у Вроцлаві, у Шанхайському великому театрі, Харбінському оперному театрі, а також на фестивалях у Байройті, Мюнхені та Гонконгу.

Ярослав вчився з трирічного віку. У 17 років він розпочав навчання з оркестрового диригування в Музичній академії імені Ігнація-Яна Падеревського в Познані. Був також студентом Віденського університету мистецтв. Заснував свій перший оркестр і дебютував як диригент у віці 13 років. Ярослав проводить майстер-класи в Познані, Львові та Харкові, є головним диригентом першої незалежної української оперної студії Coloratura Opera Lab. Охоче співпрацює з джазовими музикантами.

В міському транспорті у Вроцлаві показують ролики про Україну

Від 22 березня у Вроцлаві на понад 1000 екранів у 400 трамваях та автобусах пасажери можуть подивитися відео, що популяризують Україну. Їх зняла команда медіапроекту «Ukraine».

«Ukraine» — це команда ентузіастів, яка дозволяє нам відкрити Україну заново, показуючи надзвичайні історії про місця та людей. Ми сподіваємось, що трансляція відео для українських жителів Вроцлава, які наразі не можуть відвідати рідні міста, на деякий час буде для них «поверненням додому», а також дозволить розповісти полякам про сусідню країну», — написала на фейсбук-сторінці Уповноважена мера міста у справах мешканців українського походження Ольга Хребор.

Тим чином, ідучи на роботу чи просто у справах, люди зможуть побачити ролики про острів Хортицю та музей судноплавства, про село Крива Лука, що на Донеччині, про Тустань чи архітектуру Харкова.

Вважається, що в столиці Нижньої Сілезії проживає від 64 до 100 тисяч громадян України.

Нагадаємо, раніше відео про Україну від «Ukraine» транслювались у варшавському міському транспорті. У жовтні минулого року 30-секундні ролики з польськими субтитрами можна було побачити на 400 екранах у 170 автобусах. Відео повторювали щогодини.

Дві аварії українських автобусів і вісім загиблих

22 березня неподалік Перемишля український пасажирський автобус потрапив у автокатастрофу. У результаті ДТП загинула одна людина, четверо дістали травми. Автобусом їхали восьмеро пасажирів та двоє водіїв. Усі — громадяни України. Вони потрапили в аварію на тому ж місці, де 6 березня розбився автобус зі сполученням Познань-Херсон. Тоді загинули п'ятеро людей, а понад 30 отримали травми. 23 березня у Польщі помер у лікарні ще один українець, що постраждав у цій аварії. Таким чином загальна кількість загиблих у ДТП з початку березня зростає до шести.

Повертаючись до трагедії з початку березня, слід згадати про польсько-українську солідарність, адже, окрім рятувальників та медиків, до допомоги постраждалим долучилися також польські урядовці. Саме представники місцевого самоврядування забезпечили проживання та харчування учасникам аварії, поки ті не отримали можливість повернутися додому. За це польській стороні подякував, зокрема, генеральний консул України у Любліні Василь Павлюк.

«Низький уклін і особлива вдячність воеводі Підкарпатського воєводства Еві Ленярт, рятувальним службам, лікарям, правоохоронцям та усім причетним до порятунку громадян України, постраждалих 6 березня у ДТП поблизу Кашиць. Ціную ваш професіоналізм та надзусилля, завдяки яким вдалося врятувати життя і здоров'я моїх співвітчизників», — написав він на фейсбуці.

Співчуття висловив також президент Польщі Анджей Дуда. Він відзначив, що «глибоко засмучений жахливою новиною про катастрофу українського автобуса». «Мої щирі співчуття родинам загиблих та всім нашим українським друзям», — написав він у твіттері, тегнувши свого колегу Володимира Зеленського.

У неділю, 7 березня, за душі померлих у цій автокатастрофі молилися віряни церков у Польщі. А в православному храмі у Перемишлі українці через пароха зібрали гроші, які передали постраждалим.

Поліцейський у вишиванці

У минулому номері тижневика ми писали про державні нагороди для керівників фольклорного ансамблю пісні і танцю «Ранок» з Більська-Підляського. З нагоди 25-ліття українського колективу Хрестами заслуги було удостоєно його керівників — Єлизавету Томчук та Петра Осташевського. Що цікаво, про це написали на офіційному сайті польської поліції. Бо саме там вже чотири роки працює Петро Осташевський.

«Він заряджає своїх друзів посмішкою та позитивною енергією. Щодня проводить розслідування в кримінальному відділі командування у Гайнівці, а вільний час присвячує музиці. На початку березня президент Республіки Польща нагородив його за культурну діяльність Срібним хрестом заслуги», — ідеться на офіційному сайті поліції. У повідомленні вказано, що Петро Осташевський грає на акордеоні у фолк-рок-колективі «Гойраки» та у фольклорному ансамблі пісні і танцю «Ранок».

При цьому в публікації не згадується, що він є членом саме українських колективів, але матеріал містить три його фотографії. На усіх він — у вишиванці. Хочемо показати вам одну з цих світлин.

Пам'ятають про Сергія Стерненка

20 березня кілька людей прийшли до Посольства України у Варшаві з прапорами та плакатами з написом #Волю Стерненку. Вони хотіли нагадати про

активіста та блогера Сергія Стерненка, який того дня відзначав 26-річчя.

Нагадаємо, що у лютому його засудили на 7 років та 3 місяці позбавлення волі з конфіскацією половини майна. Вирок стосується справи про нібито викрадення й катування керівника одеського відділення проросійської партії «Родина» Сергія Шербича у квітні 2015 року. Акції протесту проти такого рішення суду пройшли у низці великих українських міст: Києві, Одесі, Львові, Івано-Франківську, Харкові, Луцьку тощо. Демонстрації також провели українці у Варшаві та Кракові.

Нові розпорядження у храмах у зв'язку із загостренням карантину

Оскільки кількість заражень коронавірусом збільшується, у Польщі посилили обмеження. Нові правила, які діють від 27 березня, стосуються також церков та кількості людей, які можуть одночасно перебувати в храмі.

Піклуючись про здоров'я та життя вірян, монахів і священників, єпископи Української греко-католицької церкви у Польщі закликають всіх підпорядковуватись новим санітарним вимогам. Як зазначено у розпорядженні, яке з'явилося на церковних сайтах, у святинях під час богослужіння може перебувати тільки одна людина на 20 квадратних метрів. Відстань між вірянами має бути не менша, ніж півтора метри. Також усі мають бути в масках, а в у храмах повинні стояти дезінфектори.

«Заохочуємо старших, недужих людей і тих, хто опікується дітьми, залишитись удома та молитись, дивлячись служби по телебаченню та в інтернеті», — наголошується у розпорядженні.

Це прохання стосується також інших вірян, передусім у парафіях, де є невеликі церкви.

Прем'єра української п'єси стала хітом

На початку березня у Ченстохові на сцені Державного театру імені Адама Міцкевича відбулася прем'єра вистави української авторки Олександри Громової «Дев'ятий місячний день».

Мистецька директорка установи Магдалена Пекож на місцевому телеканалі Ogiop розповіла: «Це твір з дуже цікавою історією, і мені приємно, що ця вистава опинилася на наших афішах. Її режисер — Міхал Здунік, він також молодий драматург, випускник варшавської Театральної академії. Для нас ця п'єса — одна з найцікавіших, адже у часи кризи, пандемії вона розповідає про те, що варто інколи озирнутися і подумати, хто ми, звідки ми, яке наше походження. Тобто викликає також певні релігійні, історичні асоціації. Тут відчувається український контекст».

Слід додати, що переклала текст з української на польську колишня редакторка культурної сторінки нашого тижневика Анна Коженювська-Бігун.

На прем'єру вистави «Дев'ятий місячний день» продали усі квитки.

Померла голова Світової федерації українських лемківських об'єднань

25 березня на 67-му році життя від ускладнень коронавірусної хвороби померла голова Світової федерації українських лемківських об'єднань Ярослава Галик. Пані Ярослава співпрацювала з Об'єднанням лемків. Була присутня на останньому З'їзді ОЛ, який відбувся у 2019 році у Горлицях. Багато хто пам'ятає її як гостю лемківських фестивалів «Лемківська ватра» у Ждині та інших подій лемківської громади у Польщі.

Фото з архіву Ярослави Галик

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

МІГРАНТИ

«Недопрацьована» робота мігрантів

Багато іноземців не знає своїх прав, тому вони стають жертвами недобросовісних працедавців. Тут необхідні зміни до законодавства та збільшення правової обізнаності мігрантів.

Під час минулорічних масових протестів у Польщі юристів доволі часто питали, чи мігранти можуть брати в них участь. Відповідь на це дає польська Конституція, яка кожному гарантує право на свободу зібрань. «Згідно з польським законодавством, іноземець є інтегральною частиною суспільства», — переконує Бартломеї Потоцький, керівник Інституту прав мігрантів у Вроцлаві.

Однак багато іноземців про це не знає. До того ж, уже на початку взаємодії з консульством вони бачать, що система «не конче їх любить». Зі знанням власних прав мають проблему й самі поляки, а серед багатьох причин — заплутана мова законів. Коли вони містять посилання на інший текст, а той — на наступний, то середньостатистичний Ковальський відпадає ще на першому-другому переході з одного документа до іншого. А що тоді іноземець? Експерти говорять, що вже ситуація на роботі може бути першопричиною подальших проблем. Як не дивно, працедавці не хочуть допомагати своїм робітникам розбиратися з цим. Бо так зручніше створювати враження, що доля мігрантів залежить тільки від їхніх начальників.

Справу ускладнює невелика кількість профспілок або ж просто їхня відсутність. Лише 10% робітників у Польщі належать до таких організацій. Однак, якщо іноземці знайомляться з нормами безпеки праці, додаткових виплат за шкідливі її умови, положеннями щодо зарплат, — то починають активно цікавитися своїми правами і в інших сферах життя. Наприклад, тим, що закон захищає їх також як клієнтів. На жаль, є ситуації, коли, вже маючи польське громадянство, іноземці не впевнені, чи можуть брати участь у виборах. Вони думають, що їхнє громадянство — гіршої категорії. Не мають почуття повної приналежності до польської держави.

З іншого боку, правова обізнаність дуже часто розвивається через необхідність вирішити конкретне питання, пов'язане з лікуванням, зарплатнею, пенсією, купівлею нерухомості тощо. Союзників у розв'язанні цих проблем мігранти знаходять у неурядових організаціях. «На мою думку, масові спроби роз'яснити іноземцям їхні конституційні права не дадуть бажаних результатів. Це треба робити через практику, конкретні справи, які стосуються цих людей», — відзначає Данієль Вітко з Гельсінського фонду прав людини. Він переконаний, що до мігрантів з України нинішня польська влада ставиться радше позитивно. Однак бажані зміни у бюрократії не з'являються. Деякі справи тривають місяцями, а установи часто не мають обов'язку інформувати іноземців про їхній розгляд.

Не останню роль у створенні загальної атмосфери відіграє політика. Як зауважив Данієль Вітко, теперішній польський уряд «має заслуги» на ниві ксенофобії. Це можновладці у боротьбі за електорат страшили людей мусульманськими емігрантами, які «гвалтуватимуть польських жінок». Окрім цього, 2016 року влада відкликала документ про польську міграційну політику. Зараз уряд нібито працює над новим, але не проводить ні з ким жодних консультацій і робить це у повній таємниці. Якщо держава не виконує своїх обов'язків, то вкрай необхідною стає підтримка неурядових організацій. Але згаданий уряд, знову-таки, подбав, аби ті, кого він не любить, мали обмежене фінансування не лише з польського бюджету, а й від ЄС.

Водночас міжнародні звіти показують, що Польща стрімко піднялась у рейтингу використання примусової праці. Це відбулося з появою першої великої хвилі мігрантів з України. Питання стосується порушення прав не тільки працівників, а й людини загалом, воно тісно пов'язане з

тим, що в Польщі немає якісного нагляду над мігрантською роботою, а створені для цього установи слабкі. Павел Стахурський, експерт з трудового права, прямо говорить про ілюзорність способів вирішення цих проблем. Бо якщо іноземець повідомить до Державної інспекції праці про якесь порушення, а сам є нелегальним робітником, то найсуворіші санкції стосуватимуться саме його. Роботодавець оштрафують на кількості злотих, що його радше не обтяжить, а мігранта передадуть Прикордонній службі й у підсумку депортують. «Такі випадки трапляються дуже часто», — підкреслює Павел Стахурський. Тому, за його словами, найкращий варіант у кризових ситуаціях — суд. Він не досліджуватиме не те, чи мігрант мав дозвіл працювати, а те, чи він фактично виконав роботу, за яку йому не хочуть заплатити.

Оскільки трудова міграція як глобальне явище не зникне у найближчому майбутньому, держави не можуть стояти осторонь цього процесу. Тому в Польщі треба негайно змінювати не лише правові регулювання, а й менталітет чиновників. Може, тоді іноземні працівники почуватимуться тут безпечно та питатимуть про свої права. І будуть відвідувати установи, які за ці права відповідають. З іншого боку, якщо Європейський Союз може розробити стандарти щодо вигляду лампочки або огірка, то опрацювання загальних норм функціонування ринку праці видається лише питанням доброї волі. А під ці стандарти підпадають умови роботи й мігрантських працівників, що трудяться для добробуту держави, у якій перебувають.

Покращити їхню ситуацію можуть профспілки, тому ще один виклик — це популяризація таких організацій і їхнє міжнародне співробітництво. Тут мав би діяти принцип, за яким у кожній державі один і той самий вид роботи оплачується однаково. Голова «Профспілкової альтернативи» Пйотр Шумлевич переконаний, що варто обмежити діяльність також кадрових агенцій-посередників. Чому? Бо якщо в Німеччині за працю опікунки людей старшого віку треба платити в середньому 2,8 тисяч євро на місяць, то працівник з Польщі отримує всього 1,2 тисячі євро. Решту забирають

саме посередницькі агенції. Їхню роль могли би переймати державні установи, пов'язані, наприклад, з Міністерством праці. «А якщо агенції мали би залишитися, то слід змусити їх дотримуватися усіх норм, зокрема щодо безпеки праці чи трудового кодексу», — стверджує Пйотр Шумлевич.

Треба також тиснути на працедавців, аби вони не порушували права мігрантських працівників. Штрафи повинні бути для них відчутними. Роботодавець має також усвідомлювати, що сильна профспілка або інша організація може підірвати його репутацію і престиж, повідомляючи про порушення з його боку. Натомість однією з проблем на державному рівні є затягування бюрократичних процедур і термінів видачі документів, пов'язаних із працею і легалізацією перебування в країні. Якщо установа має надати якийсь документ за сім днів, а робить це чотири тижні, то така ситуація нерідко змушує мігранта найматися кудись нелегально. Рахунки і платежі не чекають, поки службовці розберуться з паперами.

Варто відзначити, що в аналізах праці іноземців з'являються думки про те, що формальності необхідні для врегулювання процесу. Експерт з міграційного права Анджей Томецький з таким твердженням радше не погоджується. За його словами, лібералізація ринку праці і спрощення процедур не призведуть до того, що цей ринок «заллють» мігранти, вони просто обмежать тіньові нелегальні практики. «У Польщі не є проблемою нестача людей і те, що лібералізація спричинить їх раптову появу. Питання полягає в тому, що у нас є «сіра зона», у якій люди свідомо йдуть на ризик нелегальної роботи. Звичайно, багато хто також ненавмисне, через недобросовісних роботодавців, опиняється у конфлікті з чинним законодавством», — підсумовує Анджей Томецький.

Експерти, яких я цитую, поділилися своїми міркуваннями під час конференції, яку організували у березні вроцлавський фонд «Україна» та Інститут прав мігрантів. Висновки мають викласти в електронній петиції до влади. Підписати її можна буде через інтернет. ■

Григорій СПОДАРИК

Боротьба за дозвіл на проживання

У Кошаліні іноземці чекають на дозвіл на тимчасове або постійне проживання (пол. karta pobytu czasowego/stalego) навіть по півтора-два роки. До того ж, зв'язатися з місцевим відділенням департаменту у справах громадян та іноземців Воеводського управління у Щеціні буває дуже складно, а послуги підприємниці, яка займається підготовкою та поданням заяв на легалізацію перебування та дозволів на роботу, — платні. На жаль, усе це сприяє корупції.

Наталія живе у Кошаліні з 2016 року. На перший дозвіл (карту) на тимчасове проживання чекала рік. Згодом жінка змінила роботу, тому мусила подати документи на новий дозвіл — цього разу вже потрібно було чекати рік і два місяці, а на наступний — майже два роки. Зараз її документ чинний до листопада. У Наталії тим часом народилася дитина, і вона вже переживає, що для неї настануть ще два роки невідомості, а вона хотіла би відвідати в Україні своїх батьків, які ще до бачили малюка. Українка каже, що до пандемії завжди були черги, бо вона ще й заносила їх до відомства. Обіцяла також пришвидшити процес видачі дозволу на проживання. Моя співрозмовниця пояснює, що люди, які подавали документи самостійно, чекали навіть по півтора-два роки, натомість ті, хто скористався послугами польської посередниці, — усього пів року. Тоді встановлений законом час очікування на карту тимчасового проживання становив один місяць, а постійного — три місяці.

— Уже кілька років до нас звертаються українці, які хочуть поселитися у Кошаліні та стикаються тут із проблемами легалізації свого перебування і дозволів на роботу. На жаль, іноземці чекають на карти тимчасового чи постійного проживання навіть по півтора-два роки. Бувало, що людина отримувала рішення про позитивний розгляд її заяви за місяць до завершення дії нового документа. До того ж, іноземці скаржаться на проблеми із заповненням паперів, що використовують різноманітні треті особи, які за гроші надають їм такі послуги. Нам також стало відомо про вороже ставлення до українців у Кошалінському відділенні Воеводського управління. Це спричиняє розчарування та пригнічення серед іноземців, — каже Роман Білас, голова Кошалінського відділу Об'єднання українців у Польщі та Центру міграції.

Тому не дивно, що саме через довгий час очікування, труднощі, пов'язані з поданням документів та незнанням польської мови мігранти шукали допомоги серед людей, які надавали їм плат-

ні послуги. А ті використовували це для власних потреб.

Світлана приїхала до Польщі три роки тому. В Україні залишилася донька, яку вона весь цей час не бачила. Жінка хоче перевезти її до Кошаліна, однак вже півтора роки чекає на карту тимчасового проживання. У червні минулого року вона подала документи до місцевого відділення департаменту у справах громадян та іноземців Воеводського управління у Щеціні. З паперами допомогла польська працівниця — Світлана заплатила їй 350 злотих. Вперше працівник відомства зв'язався з нею у лютому, після того, як у грудні минулого року жінка написала заяву про пришвидшення розгляду справи. Однак вона досі не отримала документи.

З огляду на все це щецінський відділ Центрального антикорупційного бюро (пол. CBA) спільно з регіональною прокуратурою надкрив провадження за підозрою у наданні та прийнятті фінансової вигоди. Співробітники CBA затримали двох жінок — чиновницю Кошалінського відділення департаменту у справах громадян та іноземців, а також підприємницю, яка займається підготовкою та поданням документів на легалізацію перебування на території Польщі. Зокрема слідчі заявили, що чиновниця у 2019 році брала хабарі в обмін на прискорений та позитивний розгляд заяв на отримання дозволів на роботу для іноземців.

У зв'язку з цим окружний суд у Щеціні на місяць арештував одну з жінок (яка

не визнає вину), натомість іншу (яка надала пояснення та визнала свою провину) залишив на волі. Також західнопоморський воєвода Збігнев Богущький наказав провести аудит у Кошалінському відділенні департаменту у справах громадян та іноземців Воеводського управління і внутрішню перевірку у Департаменті у справах громадян та іноземців у Щеціні.

Ірина Кузян, яка пройшла шлях легалізації свого перебування у Польщі 20 років тому, згадує, що тоді все відбувалося дуже швидко, але людина все одно постійно відчувала невпевненість та страх. Сьогодні Ірина навчав іноземців польської мови і часто розмовляє з ними про їхні проблеми. Тому дуже добре розуміє нинішніх мігрантів, які намагаються добитися дотримання своїх прав. Бо ж ці люди не знають, на якому етапі перебуває розгляд їхніх документів, оскільки зв'язатися з відповідним відомством майже неможливо. З ініціативи Євгена Воронова навіть створили петицію до західнопоморського воєводи, під якою підписалися понад 300 людей. Малгожата Нойман, директорка Департаменту у справах громадян та іноземців у Воеводському управлінні у Щеціні більшість ускладнень пояснює пандемією коронавірусу. Однак погоджується, що і раніше час очікування на карти був довгим. Слідство у цій справі триває — зараз допитують свідків. ■

Анна ВІННИЦЬКА

УКРАЇНА

ПУЛЬС
УКРАЇНИ

Як команда Зеленського протидіятиме падінню довіри і симпатій з боку виборців

До другої річниці свого президентства Володимир Зеленський наближається із цілою низкою дуже різних як внутрішніх, так і зовнішньополітичних завдань: від подолання пандемії до переговорів на Донбасі. Тим не менше, його політика щодо цих викликів буде об'єднана одним чинником: потребою зупинити падіння довіри та електоральних симпатій до нього персонально і до його команди. Яким чином Зеленський хоче цього добитися? На що робить ставку команда на Банковій* уже зараз? Про це – у нашій аналітиці.

Феномен довіри: чому перевершити попередників — недостатньо

Українці традиційно швидко розчаровуються в обраній ними владі. А недовіра до президентів, урядів і парламенту майже безперервно переважає довіру до них. Останні 10 років відносна або ж і абсолютна більшість людей незмінно вважала, що події в країні розвиваються у неправильному напрямку. Винятком був лише короткий період від червня до жовтня 2019 року, коли позитивні оцінки переважали над негативними (опитування соціологічної групи «Рейтинг»). Але з того часу все повернулося на традиційні рейки і станом на березень 2021 року 68% людей переконані, що країна рухається «не туди», а от оптимістів лишилося 23%. Щоправда, більша частина останніх — це симпатичні партії «Слуга народу». Серед електорату всіх інших політичних сил більшість негативно оцінює стан справ у державі.

Персональна довіра до Володимира Зеленського була теж своєрідним винятком для суспільних настроїв українців. І тривала вона так довго, як не було у жодного з його попередників, — протягом року. Потім пішла на спад, але на початку цього року Зеленський все одно мав вищий рівень довіри, ніж інші президенти в аналогічний період каденції. Утім, розрив між довірою (37%) та недовірою (60%) змушує команду на Банковій реагувати.

Тут, щоправда, можна поставити питання: а що в цих рейтингах може не влаштовувати? І чому, власне, цими показниками взагалі варто перейматися? Пояснення дуже просте: у 2019 році електоральну базу Володимира Зеленського складали абсолютно різні групи населення. І ті, що за європейську інтеграцію, і ті, що проти. Хто підтримує членство в НАТО, і хто виступає за позаблоковий статус. Ті, що жорстко налаштовані щодо Росії, і ті, що достатньо лояльно. Одним словом — електорат ненадійний, нестабільний. Кожна група — зі своїми очікуваннями. Оскільки відповідати різним сподіванням неможливо, ця підтримка і персональна довіра починають природним чином «розповзатися». На відміну від більшості «традиційних» політиків, які мають стаке ядро електорату, у Зеленського від початку такого не було. Але якраз із цим йому і належить визначитися: на кого все-таки робити ставку і як максимально запобігти падінню довіри.

Стоп, виборці!

Якщо особисто у Володимира Зеленського справи щодо довіри і популярності ще не такі критичні, то от у його партії ситуація гірша. Якщо коротко, електоральні симпатії до «Слуги народу» — з одного боку, і до самого Зеленського — з іншого, сьогодні стали двома окремими історіями. Цікаво, що готовність віддати голос за цю партію восени 2019 року, тобто вже після виборів, була ще вищою (64% серед тих, хто готовий був голосувати і визначився), ніж результат на позачергових парламентських виборах за пару місяців до того. Кредит довіри, одним словом. Але рейтинг стрімко падав і на початку 2021-го опускався уже нижче 20%.

Істотна частка електорату просто почала повертатися до своїх традиційних фаворитів — зокрема, до «Опозиційної платформи — За життя» (ОПЗЖ) у південних і східних регіонах. Остання, до речі, якраз у другій половині 2020 року демонструвала зростання популярності у цій частині країни. В інших (на заході і в центрі) «цементували» своїх виборців «Європейська солідарність» та «Батьківщина». Вкупі з проблемами щодо досягнення миру на Донбасі (а це — центральна тема риторики Зеленського) ситуація штовхав президента до певних змін у його політиці. Яких саме?

По-перше, він, судячи з усього, прагне повернути собі імідж «антисистемного кандидата». Борця з корупцією, олігархічним кланом — власне, свій передвиборчий образ. Адже обирався він саме на цій хвилі — як «людина з-поза системи». Втім, чогось радикально антисистемного у його політиці до 2021 року не було. У цю парадигму якраз дуже добре вписується посилення Ради національної безпеки і оборони (РНБО) та її активність останнім часом. Зокрема, тут йдеться про санкції проти проросійських каналів, персонально — проти Віктора Медведчука і його бізнесу, про повернення у державну власність ПАТ «Мотор Січ», початок розслідувань приватизації інших підприємств. Усе це відповідає суспільному запиту на, умовно кажучи,

державницькі дії. І РНБО для цього — дуже зручний інструмент.

Із парламентом, а точніше — з монобільшістю, яка тріщить по швах, працювати дедалі складніше. Уряд — це хоч і залежний від Офісу президента політично, але надто неповороткий механізм. Відтак, варто очікувати, що Рада нацбезпеки і оборони набиратиме політичної ваги як центр розробки і ухвалення подібних рішень: швидко, з найменшими затратами. І, що дуже важливо, — секретар РНБО, Олексій Данилов, не має негативного політичного шлейфу. Та й політичної конкуренції між ним і президентом немає, чого не можна сказати про достатньо амбіційного, наприклад, спікера парламенту від «Слуги народу» Дмитра Разумкова.

По-друге, Зеленському потрібно нейтралізувати негативні оцінки його «миротворчої» політики. Причому в різних груп населення вони теж різні. Так, на більш патріотичному електоральному полі він переконуватиме у своїй жорсткості щодо Кремля. Антисерійські санкції, непоступливість у Тристоронній контактній групі в Мінську — усе це сьогодні працює на користь Зеленського і пом'якшує критику з боку патріотичної спільноти. Із населенням, яке більш готове до широких компромісів з РФ, завдання у президента складніше, адже тут йому нині дорікають якраз відсутністю прогресу в переговорах. Виходить своєрідний «шпагат». І жорстка критика його тактики щодо Донбасу лунає якраз там, де запит на врегулювання найбільший. Тут уже команда Зеленського зосередиться, вочевидь, на темі соціально-економічного налагодження життя в регіоні (найбільш поширена проблема, яка перекрила навіть тематику війни). Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій не дарма значно поживалося щодо цих питань.

А що ж робити з рештою Сходу і Півднем? Тут тактика щодо втримання симпатій інша: зупинити інформаційну навалу головних конкурентів «Слуги народу» — вже згадуваної ОПЗЖ. І блокування проросійських каналів якраз цій меті і слугує. До слова, після зупинки мовлення каналів «112 Україна», «ZIK» і «NewsOne» жодного електорального приросту ОПЗЖ не отримала, хоча роль «жертви» просуває активно.

По-третє — і це проблема всіх президентів — команда Зеленського не може не реагувати на соціально-економічну кризу. Людина на загальнонаціональних виборах голосує за надію на краще життя, причому найчастіше вимірює це соціально-економічними показниками. Аби впливати на подібні тенденції, команді президента доведеться розглядати як мінімум перестановки, як максимум — повне оновлення уряду. Щоправда, найближчими місяцями цього чекати не варто — надто вже дискомфортно ще й кадровими питаннями займатися в часи коронакризи. Хоча з електоральної точки зору цей хід був би вигідним і популярним — те, як уряд не справляється з пандемією, було би для виборця логічним поясненням змін.

По-четверте, уже згаданий імідж «борця із системою» вимагає і значно більш складних рішень. Наприклад, завершення судової та правоохоронної реформ. Нещодавня криза із Конституційним судом (питання не вичерпане, до речі), протести за справедливе судочинство, претензії щодо заангажованості генеральної прокуратури і незрозумілої «незамінності» міністра внутрішніх справ — усе це питання, на які відповіді у команди Зеленського досі немає. Утім, без них годі намагатися втримати довіру. Тактика відсторонення тут не спрацює.

* * *

Суспільні симпатії не дарма стали розцінювати на Банковій як фундаментальну річ. Справа в тім, що на фоні дипломатичного буксування в переговорах Росії не менше цікавий сценарій внутрішньої дестабілізації, ніж загострення на фронті. Делегітимізація рішень, відсутність довіри до президента — все це грає Кремлю на руку, але, вочевидь, не означає, що українці за замовчуванням підтримуватимуть дії Банкової. Навпаки — це Банковій варто все частіше озиратися на суспільні реакції, аби втримати і довіру, і стабільність. ■

Марія ЗОЛКІНА

* Банкова — вулиця у Києві, на якій розташований Офіс президента.

Суд заарештував екснардепа Семенченка. 24 березня Служба безпеки України повідомила, що розкрила і припинила діяльність незаконного воєнізованого збройного формування, так званої «приватної військової компанії», діяльність якої була спрямована на підготовку до здійснення тяжких злочинів, зокрема, проти основ національної безпеки. За даними слідства, організаторами були колишній народний депутат України Семен Семенченко і агент Національного антикорупційного бюро Євген Шевченко. Печерський районний суд Києва обрав Семенченкові запобіжний захід — арешт без можливості внесення застави. Сам екснардеп свою вину не визнає і називає те, що відбувається, «провокацією спецслужб Російської Федерації», яка хоче припинити діяльність компанії, яка боролася з ПВК «Вагнер» за кордоном.

На Донбасі загинуло четверо українських військових. 26 березня неподалік населеного пункту Шуми поблизу Горлівки загинули четверо військовослужбовців Збройних сил України, ще двоє дістали поранення. Обстріл з боку підтримуваних Росією бойовиків здійснювався із заборонених Мінськими домовленостями мінометів калібру 82 мм, станкових автоматичних гранатометів і великокаліберних кулеметів. У так званій «ДНР» напад на українські позиції заперечують. Хоча на Донбасі діє режим тиші, за останні місяці збройні провокації з боку бойовиків не тільки не припинилися, а критично збільшилися.

Зеленський позбавив посад суддів Конституційного суду Тупицького та Касмініна. На останньому засіданні Ради національної безпеки та оборони було вирішено провести аудит всіх указів експрезидента Віктора Януковича. Одним із результатів стала відміна рішень про призначення суддями Конституційного суду України Олександра Тупицького та Олександра Касмініна. Володимир Зеленський скасував обидва укази та зазначив, що вважає суддів «особами, які протягом довгих років шкодили державним інтересам України».

27 березня помер 88-річний український професор Іван Юшук. «Більшу частину життя він присвятив наполегливій боротьбі за українську мову і українську державу. Завжди пам'ятатимемо», — написав у фейсбуці його онук Михайло Кублій. Юшук був мовознавцем, літературознавцем, перекладачем та громадським діячем, автором 20 новаторських підручників з української мови для середніх та вищих шкіл. Завідував кафедрою слов'янської філології і загального мовознавства Київського міжнародного університету. Досліджував Голодомор 1932-1933 років, перекладав твори сербських, хорватських, словенських, лужицьких письменників.

Підготувала Тетяна ДАНЮЧЕНКО

ПОДІЇ

Фото з архіву Павла Стрілки

Бізнес через рік після початку пандемії

Як роботодавці борються за виживання? Чи скористаються допомогою, яку пропонує держава? Скільки ще зможуть протриматися? Про це нам минулого року розповідали українські підприємці з Польщі. Тепер ми запитали, як виглядає їхній бізнес сьогодні.

«Мені просто пощастило»

«У мене з дня на день зупиняються всі замовлення. Навіть ті, які я вже виконав. Інші клієнти відмовилися від співпраці. Стоїмо, роботи немає. Якщо усе завершиться до канікул, то є шанс, що, може, перед Різдом матимемо якісь проекти». Так минулого року говорив Стефан Бунько з Прушкова біля Варшави, чия фірма виробляє шкіряну галантерею. Його бізнес таки витримав, проте, як говорить сам Стефан, йому пощало.

— Фірма існує. Упродовж року виробництво зменшилося на 30% у порівнянні з 2019-м. Ми не збираємося закриватися, — розповідає українець. — Немає «звичайної» торгівлі. Нас урятувало те, що ми два роки вели переговори з одним із партнерів, і саме у 2020-му почали виготовляти вироби для нього. Багато фірм у нашій галузі закрилося, а нам пощастило.

Раніше його підприємство робило гаманці та сумки. Сьогодні Стефан не має продукції під власною маркою, а виготовляє, серед іншого, речі зі шкіри для інших компаній чи під їхніми логотипами.

— Нині немає попиту на гаманці чи сумки. Люди сидять вдома. Не проводяться великі весілля, вечірки у фірмах, де такі предмети були просто сувенірами. Сьогодні люди мають інші потреби, — вважає Стефан Бунько.

Він не приховує, що, якби не експорт, давно мусив би закрити бізнес. Зараз його фірма висилає за кордон 60% своїх товарів.

— Наразі ми маємо замовлення на два тижні вперед, на місяць. Але не так, як колись, — на пів року вперед. Проте живемо, — додає підприємець.

Згідно з дослідженнями Національного реєстру боргів та Національного гарантійного фонду (пол. Krajowy Rejestr Długów i Narodowy Fundusz Gwarancyjny), малі та середні підприємства відмовилися під час пандемії від масштабних стратегій. Довгострокові плани мають 5% з них. Більшість ухвалює рішення і діє по суті з дня на день.

«Американські гірки» для будівничих

Досить добре почувається будівельна галузь.

— Ми майже не постраждали. У людей ще є гроші, з якими вони мусять щось зробити, і вони ці заощадження вкладають у нерухомість. Тому будівництво рухається вперед, — розповідає про ситуацію Павло Стрілка, власник фірми з Перемишля, який ще минулого року говорив, що частина його клієнтів відмовилася від роботи або відклала її на невизначений час. — У першому кварталі був жах. Але з середини березня все рушило.

У будівельних фірмах минуло-річ були побоювання за працівників, пов'язаних з тим, що багато хто вирішив повернутися в Україну перед закриттям кордонів. На думку перемишлянина, зараз ситуація з робітниками краща. Проте він звертає увагу на дефіцит будівельних матеріалів і підвищення їхньої вартості.

— Високі ціни не беруться з повітря. Мінімальні зарплати зросли. Крім того, через пандемію працівників стало менше, і деякі фабрики будматеріалів були змушені зменшити обсяг продукції чи навіть зупинити на якийсь час її виготовлення. Проте навіть попри вищі ціни матеріалів та у зв'язку з цим — нерухомості, люди все одно її купують, — каже українець.

Однак підприємець вважає, що ейфорія, яка панує зараз у цій сфері, закінчиться.

— Американці кажуть «rollercoaster» (американські гірки). Зараз ми опинилися у найвищій їх точці. Люди шаленіють. Мої знайомі, які будують приватні житлові будинки, розказують, що таку кількість фундаментів, як за минулий рік, вони не викопали у жоден попередній. Але ейфорія у будівництві завершиться, і тоді настане падіння.

Можливо, ще до кінця року ситуація буде стабільною. Проте рано чи пізно в людей закінчатся гроші, — вважає Павло Стрілка.

«Туристи з бутербродами та чаєм»

Епідемія коронавірусу особливо впливає на туризм. Коли у середині березня 2020 року держава закрила кордони для іноземців, готелі спорожніли. А саме орендою квартир для приїжджих займався Петро Гринюка з Кракова. Разом з товаришем вони винаймали дві кам'яниці, у яких здавали туристам кімнати. Загалом — понад 50 апартаментів.

— Я закрив цю діяльність. Ми переорієнтувалися на довгострокову оренду. Усе — за пільговими цінами. Ми не маємо з цього жодних прибутків, але головне — що мені не доводиться доплачувати власні гроші, аби утримати бізнес. Єдиний сенс — зберегти ці апартаменти протягом наступних двох років. Бо є прогнози, що у другій половині 2023-го щось зміниться, — переконує українець.

У середині червня він відкрив кафе-бар.

— Було вже запізно, щоб отримати фінансову допомогу від держави. Влітку ми ще якось працювали. Вистачало на зарплати для людей, закупівлю товарів, був також невеликий прибуток для мене. У середині жовтня влада знову все закрила. Знову ж таки, я не отримав нічого з бюджету, бо нові працівники прийшли до мене тільки у вересні. А державну допомогу виділяли тим власникам ресторанів чи барів, які працюєвлаштовують людей уже довгий час. Що робити, аби вижити? У багатьох випадках для таких, як ми, лишилася тільки організація закритих вечірок, — не приховує житель Кракова.

На його думку, на часткове зняття обмежень можна сподіватися лише після довгих вихідних у травні. Проте літо вже може не бути таким, як минулого року.

— Минулого літа тривала виборча кампанія, потім самі вибори, тому карантин послабили. Цього року може бути інакше, — вважає Петро Гринюка.

Попри непевні часи, українець вирішив відкрити нові ресторани в центрі міста.

— Місцева влада надає пільги на оренду ділянок, де можна поставити столи та стільці. Хто розбирається у гастрономії, той шукає нові можливості. Великий простір назовні дає клієнтові почуття безпеки. Минулого року місто ввело 75-відсоткові пільги для винаймачів таких локацій під облаштування там ресторанів та кав'ярень, — розповідає Петро.

Він також має надію, що разом із цим з'являться «справжні» туристи.

— Минулого року Краків відвідало лише 5% туристів у порівнянні з 2019-м. Це не були закордонні гості. Вони приїжджали на один день зі своїм чаєм і бутербродами, а ввечері їхали далі. Вони — не клієнти ресторанів чи готелів. Може, цьогоріч буде трохи краще.

«Не могли зупинити діяльність»

Ресторани, закриті через коронавірус, намагалися зберегти свій бізнес, пропонуючи їжу, яку клієнти можуть забирати з собою. Саме так від початку пандемії працює заклад «Львівські вареники» у Гданську. У його меню — українські страви. Ярослава Загурська, яка разом із мамою Людмилою є власницею закладу, минулого року вважала, що вони протримаються місяць, може, два.

— Товарообіг впав на 20%, але тримаємося. Безперечно, допомогло те, що ми скористалися державними пільгами для підприємців (програма «Tarcza»). Також місто надало нам знижку на оренду приміщення, — пояснює жінка.

▲ Ярослава Загурська

У Гданську підприємці, які повністю зачинили ресторани або кафе на час пандемії, орендували приміщення за 1 злотий. Ті, що працювали, платили пів ставки.

— Ми не могли собі дозволити закрити ресторан. У нас є працівники з України. Вони не можуть залишитися зовсім без роботи, — говорить Ярослава.

Їй вдалося зберегти усіх співробітників. «Львівські вареники» врятувало ще й те, що вони і раніше пропонували послугу замовлення страв «з собою». Тим більше, у закладі є заморожені вареники, які можна зберігати вдома. Їх зараз купують найбільше.

ГРОМАДА

Мирослав Скірка – новий голова Об'єднання

Продовження з 1 сторінки →

Немало справ після розслідувань закінчилися судовими вироками і покараннями винуватців. Члени Головної управи активно відвідували місця історичної пам'яті, які зазнавали знищень, виступали із заявами та протестами у цих справах.

Петро Тима назвав головні ініціативи, які реалізовувало ОУП останніми роками. Серед них – видання тижневика «Наше слово» та щорічного часопису «Український альманах», проєкт «Простір», оцифрування архівних номерів «Нашого слова», створення нового сайту Об'єднання – ukraine.org.pl, сприяння активності аматорських художніх колективів («Журавлі», «Ослав'яни», «Студенти танцюють», «Крайка»), видання компакт-дисків із музикою «Журавлів» і «Крайки», проведення Днів української культури та інших популяризаційних заходів, дитячі фестивалі, освітня діяльність для дітей та молоді. Головна управа співпрацювала з Перемишським відділом щодо відбудови Народного дому, з іншими підрозділами – для відзначення Шевченківських свят (особливо у 2019 році за участі хору «Дударик» з України), річниці Незалежності України. ОУП долучилося до Днів української музики (організованих фондом Романа Реваковича «Musica Viva»). Об'єднання підтримувало учасників подій на Майдані, допомагало родинам бійців, що протистоять російській агресії (у співпраці зі Щецинським відділом). Відбулися спільні акції пластунів та польських гарцерів «Полум'я братерства» (у 2019 та 2020 роках), завершився ремонт військового кладовища воїнів УНР та УГА у місті Ланьцут (у співпраці з Посольством України) тощо. Петро Тима наголосив, що багато креативних проєктів реалізували у Народному домі з ініціативи Перемишського відділу. Особливо він відзначив український «Ярмарок» у Гданську – як захід, що змінив на краще свій імідж та рівень.

На закінчення свого звіту Тима подякував членам управи, з якими працював на щодень, – Стефанії Лайкош

та Мирославі Купичу, а також Мирославі Чеху та іншим представникам цього органу.

Власний звіт представив також голова Товариського суду – юрист Петро Федусь. Він зазначив, що за останньої каденції не було жодної справи, скарги чи заяви, які би довелося розглядати.

В процесі обговорення виникло питання щодо кількості членів організації. Присутні погодилися, що цю інформацію потрібно актуалізувати. Також обговорили залучення до ОУП молодого покоління. Дарія Антошко з Кошаліна наголосила, що такі люди є в організації, але їх треба заохочувати діяти активніше.

Делегати позитивно оцінили діяльність Управи і Головної ради.

Новий голова: молодь, фінанси і спільна робота

На посаду нового голови організації було зголошено кілька претендентів та претенденток, проте погодив свою кандидатуру до участі у виборах лише Мирослав Скірка. Петро Тима не подався на наступну каденцію.

Скірка багато років співпрацює з ОУП. Він працює директором програми «Навчальні тури до Польщі» Фонду Лідери змін, що діє в рамках Польсько-американського Фонду свободи.

Мирослав Скірка підкреслив, що Об'єднання потрібне громаді. «Треба продовжити діяльність організації, яка працювала роками і яка зможе відповісти на деякі виклики, що стоять перед спільнотою зараз. Поки що важко уявити відповіді на ці запитання. Їх потрібно переосмислити, зробити висновки, щоб запропонувати конкретні рішення. Але якщо ми долучимося до цієї праці всі разом – я хочу бути в такій команді. Такий виклик варто було би прийняти», – зазначив він.

Скірка зізнався: коли до нього звернулись із пропозицією висунути свою кандидатуру на посаду очільника ОУП, він відповів, що готовий спробувати – за умови, що разом із ним буде команда людей, які хотітимуть співпрацювати, комунікувати, говорити.

На запитання про основну стратегію дій Мирослав Скірка відповів, що деякі справи потребують глибшого аналізу. Під час розмови про освітні проблеми він зазначив, що понад вісім років є головою батьківського комітету варшавської української суботньої школи. «Нам вдалося створити гарну атмосферу. Це був результат праці всіх батьків та вчителів», – додав кандидат на голову ОУП. Скірка також підкреслив, що бачить великий потенціал у молодому поколінні українців. І вважає, що потрібно шукати шляхів більшого залучення цих людей до діяльності Об'єднання.

З'їзд обрав новим головою ОУП Мирослава Скірку 49 голосами «за» та 3 «проти». 5 людей утрималися від голосування.

До Головної ради (у складі якої – загалом 20 людей, серед яких 10 голів відділів) присутні, відповідно до статуту організації, обрали ще 10 членів. Ними стали Мирон Сич, Мирослав Притула, Павло Зарічний, Мирослав Чех, Петро Ярмола, Андрій Комар, Марія Туцька, Дарія Антошко, Любомира Тхир, Петро Тима. Натомість від регіонів до Ради входять Роман Білас (Кошалінський відділ), Марія Білас (Сянський відділ), Ольга Бунзило (Любуський відділ), Адам Цалка (Мазурський відділ), Степан Дембіцький (Ельблонзький відділ), Єлизавета Кремінська (Поморський відділ), Степан Мігус (Ольштинський відділ), Богдан Пецушок (Лігницький відділ), Іван Сирик (Щецинський відділ) та Ігор Горків (Перемишський відділ).

До Товариського суду обрали головою Петра Федуса, а також Івана Піка, Михайла Кертичака та Євгена Ногу.

Членами Головної ревізійної комісії стали Юрій Павлище, Роман Радзівонич, Іванна Шмігельська та Борис Ковальський.

До Головної управи ОУП обрали Андрія Комара (заступник голови), Петра Тиму, Стефанію Лайкош, Романа Біласа, Катерину Полевчак, Мирослава Купича. Очолює ГУ голова організації.

Мирон Сич запропонував розглянути проєкт постанови з'їзду щодо складного становища з фінансуванням шкіл з українською мовою навчання. Після тривалої дискусії заяву підтримали.

Детальніше про ситуацію навчальних закладів та перевірку Головної контрольною палати читайте у наступних номерах газети.

Наприкінці з'їзду слово взяв новообраний голова організації.

«Я – нова людина у структурах ОУП, але знаю нашу громаду. Тішить те, що ми працюємо з небайдужими людьми. Усі ви маєте вагомий вклад у те, що відбувається в українській меншині у Польщі. Хочеться працювати разом заради спільного успіху», – сказав Мирослав Скірка. Великий потенціал він бачить у школах, де вивчають українську мову, адже «діти – це найбільший магніт, який може притягнути батьків до Об'єднання».

Також він підкреслив, що потрібно задуматися над схемою фінансування організації. Тут новий голова бачить не лише необхідність сплати членських внесків, але й залучення приватних спонсорів: «Треба знайти підхід до людей, які зможуть нас підтримати. Потрібно буде їх переконати ставати спонсорами, донорами ОУП. Це – практичний виклик для нас. Мусимо провести серйозну інвентаризацію того, що має Об'єднання. Порахувати, скільки нас є, і впорядкувати базу членів організації».

Скірка навіть приклад українців у США та Канаді, які самі фінансують свою діяльність і проєкти з популяризації української культури закордоном.

Також новий голова зазначив, що бачить, як деякі члени Управи працюють на межі своїх сил, тому потрібно перерозподіляти завдання.

«До наступного з'їзду треба також задуматися над цілями, яких ми хочемо досягнути. Важливо, щоб це не був документ, який просто покладемо на полицю, а стратегія, з якою будемо працювати. Як ми маємо спланувати роботу Об'єднання, аби воно нас єднало? Я заявляю одне: маю добру волю. Виходжу із «презумпції доброзичливості» до всіх і до себе», – завершив новий голова ОУП.

Мирослав Скірка подякував Петрові Тимі за працю і додав, що сподівається на його допомогу. Інші присутні також висловили вдячність попередньому голові. ■

Христина ЗАНІК

→ – Все-таки нашому бізнесу вже десять років, і ми маємо постійних клієнтів. Ми з дівчатами оптимістично дивимося в майбутнє. Може, на це впливають дзвінки людей, які питають, чи вже можна прийти, або чи плануємо ми відкриватися попри заборони, як це роблять деякі ресторани. Але ми не будемо ризикувати, – каже Ярослава Загурська. – Я не користуюся ресурсами на кшталт UberEats, через які можна робити замовлення. Вони беруть за доставку 30-35% від ціни страви, для мене це нерентабельно. Але я використовую сервіс Pyszne.pl, а у випадку більшого замовлення сама завожу вареники до клієнта.

«Немає чого чекати»

«Криза – це час для нового бізнесу». Так минулого року говорив Олег Яровий. Разом із дружиною вони заснували мережу кав'ярень «Dobro&Dobro».

– Ми не стояли на місці. Із самого початку використовуємо всі ресурси, через які люди можуть робити замовлення. Оновили також сайт. Тому частково переходимо в онлайн, – зазначає українець.

Продажі, звичайно, зменшилися на 30-40%. Проте є кав'ярні, які «ростуть».

– Це особливо стосується маленьких форматів. Конкуrentні заклади поруч позакривалися, а у маленькі кафе люди швиденько приходять по каву, беруть її та йдуть далі. Окрім цього, оренда такого приміщення коштує менше, – вважає підприємець.

На початку минулого року мережа «Dobro&Dobro» нараховувала шість закладів. Більшість – у Варшаві. Упродовж 2020-го закрилися два. На сьогодні є вже 12 кафе, з чого 3 належать самій мережі, а 9 працюють за франшизою. Вони розташовані у п'яти містах Польщі. У квітні їх має бути вже 15, зокрема один заклад – у Празі, в Чехії.

▲ Олег Яровий

– Ми намагаємося використовувати цей час для розвитку мережі, тому шукаємо кращі локації. Це не найлегший період для кожної відкритої кав'ярні, але ми тримаємося. Власники приміщень дають знижку на оренду і це перекиває нестачу клієнтів, – розповідає Олег Яровий.

Засновник мережі сподівається, що з приходом тепліших днів відвідувачів буде більше. Окрім кави, у декількох закладах «Dobro&Dobro» можна купити суші. Олег з оптимізмом дивиться на цей рік.

– Ми не збираємося сидіти рік, два, три, десять і чекати. Зараз закривається вже не так багато закладів. Інвестувати важливо, бо це означає ріст. Також треба адаптуватися, – розповідає українець. – Важко щось планувати. Але є у мене підозра, що на осінній сезон ми вже матимемо стандартний грошовий обіг. ■

Павло ЛОЗА
Фото автора статті

Ольга Копчак:

«Лемківська кривулька – моя сімейна реліквія»

Відома майстриня з Тернопільщини Ольга Копчак має лемківське коріння і, очевидно, саме воно стало стимулом до виготовлення лемківських прикрас-реплік. Про декоративне прикладне мистецтво лемків, а також про збереження лемківських традицій говоримо з мисткинею.

Ольго, Лемківщина займає чільне місце у вашому житті: ваша бабуся походить з тих країв, центром вашої творчої діяльності є вивчення прикладного мистецтва лемків. Розкажіть, будь ласка, з чого все почалося?

Можу сказати, що це питання цікавило мене з дитинства. У моєї бабусі була така красива кольорова прикраса, яка лежала на видному місці. Я завжди хотіла погратися з нею, але для бабусі то була дуже цінна річ. Вона давала мені її потримати, розповідала, що ця прикраса є спогадом її молодості, спогадом про її дім та рідні краї.

Чи дотримуетесь якихось лемківських звичаїв у родинному житті?

Звичайно! Є традиційні страви, які ми готуємо на Різдво. Наприклад, смачнющий борщ. Він без картоплі і без відвару, тільки юшка, кисло-солодка на смак. Густину роблять сметаною. Завжди на це свято збирались усією великою родиною, тож була така традиція, коли пили на Святвечір, то тільки від старшого до молодшого із однієї склянки. А на Пасху готуємо особливий «жовтий сир», де використовується багато яєць.

Ви — відома майстриня. Як оцінюєте лемківську спадщину?

Думаю, вона займає свою певну нішу у декоративно-прикладному мистецтві. У Національному музеї українського

народного декоративного мистецтва неодноразово відбувалися виставки лемківського різьблення. Представлені там роботи вражають майстерністю, неперевершеним володінням матеріалом, цікавою стилізацією. Назагал дерев'яна пластика маловідома, її потрібно популяризувати, вивчати. На жаль, багато речей вже втрачено.

Ви займаєтесь виготовленням лемківських криз. Що це за прикраса, яке її походження?

Ідеться про оригінальну лемківську бісерну прикрасу з околиць Команчі, яку самі лемки називають кривулька. Наша рідна назва — слов'янського походження, яку можна відслідкувати ще до праслов'янського «krivъ» (кри-

вий, вигнутий). Очевидно, тут йшлося про дугоподібну форму виробу. Назву «krywulka» фіксував під час своїх польових досліджень Роман Райнфусс перед II Світовою війною. Дослідник у своїй книзі пояснював польському читачеві, що «кривулька» — це щось на кшталт «krezy», але сплетене з бісеру. Назва «kreza/kryza» прийшла до польської мови з німецької (die Kröse) і означає круглий комір з текстилю (тканини, мережива тощо), у словацьких діалектах такі коміри називають «krezel». Тому є недоречним використовувати назву «криза» для бісерних виробів з Команеччини, виготовлених за оригінальною технологією. Кривулька є унікальним здобутком саме лемківської культури, і саме ця автентична назва заслуговує на збереження та розповсюдження. Відомо, що в деяких селах цю прикрасу називали «крайка», але це слово є омонімічним до назви тканого пояса «крайка», отож її широке використання призводило б до непорозуміння. Моя бабуся родом із села Лупків (біля Команчі). Вона називала її «крайка». Тим часом, назву «кривулька/krywulka/kryvulka» використовують не лише українські майстри, але й творці, що живуть у Польщі та США.

А ще які вироби з лемківського побуту вважаєте цікавими для відтворення?

Думаю, традиційний лемківський жіночий одяг заслуговує на увагу. Він включав у себе ляну, а для роботи — конопляну, білу сорочку (опліччя) з невисоким коміром-стійкою і морщинам біля коміра, стягнутого стрічками або тасьмою з фестонами та квітами.

У будні лемкині одягали полотняну білу, викладену в складочки спідницю. У свято носили спідницю (кабат) із купленої перкалевої різнокольорової строкатої тканини, темно-синьої в крапочки — цятки або синю чи зелену однотонну вовняну, зібрану в складочки-плісування. Дівчата нашивали внизу на спідницю (кабаті) чотири кольорових стрічки-фарбітки, а заміжні жінки — червоні, зелені, білі, жовті шнури.

На спідницю одягали фартух-запаску. Запаски були червоні або темно-сині, укладені дрібними складочками. Внизу прикрашалися кількома рядами стрічок — червоних, зелених, білих, жовтих, рожевих. Запаски були ще вишиті стилізованими гірляндами з квітів. Вишивка робилась гладко блакитними, жовтими, червоними, зеленими, білими, рожевими нитками. Додатково оздоблювали ще й мережкою.

Ні дівчата, ні жінки не виходили з дому без корсета, які виготовляли з сукна, синього, червоного, зеленого кольору. У лемків зустрічаються горсети з різнокольорового сукна. На свято шили горсети з різнокольорового шовку. Шили їх до талії, а потім опускали клапани овальної форми, які були прикрашені бісером по краю, кольоровими строчками або різною тасьмою. Основний узор вишивки — різні квіти, на які нашивали стекларус, блискітки.

Головні убори у дівчат і жінок були різні. Дівчата

в косу вплітали червону або блакитну стрічку. Заміжні жінки носили очіпки та хустки, білі з вишивкою, квітчасті, блакитні. Їх пов'язували, перехресшуючи кінці під підборіддям і зав'язували ззаду під здвоєними кінцями на спині. Багато використовували білі або різнокольорні хустини із купованих тканин. У фондах Обласного краєзнавчого музею у Тернополі збереглися зразки традиційного одягу лемкинь.

▲ Лемківська кривулька

Чи бували ви коли-небудь на Лемківщині? Знаю, що в Україні часто відбуваються тематичні лемківські фестивалі.

Саме в тому селі, де народилась бабуся, я не була. Напевне, тому що на даний час не збереглися ні будинок, ні вулиця, де жили мої рідні. Мені про все це розповідала бабуся, яка їздила колись на батьківщину, коли я була ще зовсім маленька. Поблизу міста Монастириська є музей-комплекс «Лемківське село», де відбувається кожного року міжнародний фестиваль лемківської культури «Дзвони Лемківщини», дитячий фестиваль «Лемківські пацюрки». Я стараюся кожного року відвідати ці заходи, де і проводжу майстер-класи.

Отже, популяризувати лемківське прикладне мистецтво в Україні та за кордоном?

Звісно, потрібно, як і будь-який вид декоративного мистецтва. Згадаємо старі добрі слова Тараса Шевченка: «Учіться, читайте, і чужому навчайтесь, й свого не цурайтесь». Треба зберігати свої традиції, мистецтво і, якщо є можливість, популяризувати! ■

Наталія ПАСІЧНИК

Фото з приватного архіву Ольги Копчак

▲ На фестивалі «Дзвони Лемківщини»

Історія

Ризькі таємниці і доля України

Рига, якій виповнилося вже 800 років, належить до моїх найулюбленіших міст. Ще за радянської доби вона була для мене перлиною Балтики, вікном у вільний світ – комфортним і прекрасним за будь-якої пори. Мені пощастило пожити у цьому місті, тож я часто блукав його вулицями, намагаючись не забути парасольку. Тоді я ще якось не задумувався, що Рига зіграла трагічну роль в історії України. Сьогодні, згадуючи події 1920-1921 років, можу по-іменню назвати людей, які саме в цьому місті остаточно підписали українській державі та її незалежності смертний вирок. У їхніх діях багато таємничого, прихованого густою імлою суперечливої міжвоєнної дипломатії.

Перші особи ризької осені

Так склалося, що саме Рига – столиця однієї з новоутворених держав Балтики – восени 1920 року стала місцем проведення переговорів між делегаціями Польщі і радянської Росії. Це було продовження серпневих зустрічей у Мінську, про початок яких Симон Петлюра дізнався, можна сказати, випадково – із польської преси. Ця звістка поставила під сумнів щирість стосунків між союзниками – Польщею та Україною. Потім була Варшавська битва, спроба нового наступу і тимчасові тактичні успіхи союзних військ. Але, як тільки ситуація змінилась, поляки знову вступили в переговори з більшовиками, кинувши Армію УНР напризволяще.

У вересні 1920 року до Риги прибули делегації, учасники яких не були професійними дипломатами, однак прикували до себе погляди всієї Європи: вирішувалася доля не лише східної її частини, а й усього континенту. Глава польської делегації, 40-річний журналіст і політик Ян Домбський, був прихильником відомого націоналіста, суперника Пілсудського в боротьбі за владу – Романа Дмовського, який називав галичан «поганими поляками», наддніпрянських українців – «росіянами, що розмовляють наріччям російської мови», а українську проблему вважав «німецькою інтригою». Таких же поглядів притримувалась і більшість членів його делегації.

Глава делегації радянської Росії, 37-річний єврей Адольф Йоффе, належав до палких прибічників Троцького та «світової революції» (у 1918 році його вислали з Німеччини за спробу там її розпочати). Він визнавав одну «Радянську республіку» із центром у Москві і включив до складу своєї команди «професійного революціонера» Дмитра Мануїльського та інших «українців» лише для того, аби показати, що вони є «представниками» поспішно створеної, маріонеткової УСРР (Української Соціалістичної Радянської Республіки). Представників Української Народної Республіки на переговори в Ригу не запросили. Більше того, поляки намагалися приховати сам факт свого прибуття від посла УНР у країнах Балтії – Володимира Кедровського, якого, за його словами, навіть не запросили на «чай в честь делегації», куди «був закликаний увесь дипломатичний корпус» (!). Це показало, що ні на що добре уряд УНР не міг розраховувати.

«Нові торги за українські землі»

21 вересня почалися, як пише у свій «Історії Української держави» двадцятого століття Ісидор Нагаєвський, «нові торги за українські землі». Адольф Йоффе, за спогадами Домбського, вів себе дуже агресивно: він шантажував поляків продовженням війни, якщо вони будуть відстоювати інтереси УНР. Останні цього й не робили: єдине, до чого прагнула польська делегація, – виторгувати для себе якомога більше земель. Та ще створити видимість того, що вони турбуються про своїх «союзників». Домбський за-

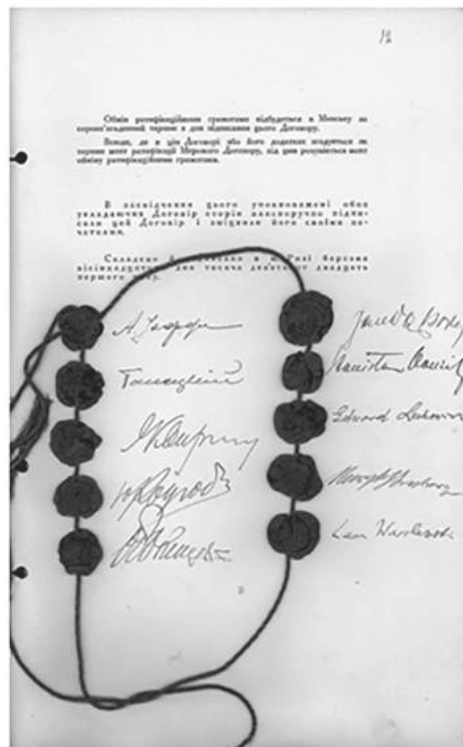

▲ Мирні переговори в Ризі: ліворуч радянська делегація, праворуч – польська. Джерело: Вікіпедія

певнив посла УНР Володимира Кедровського, «що польська делегація буде старатися затягнути переговори аж до того часу, коли Україна зорганізує собі силу, яка забезпечила би їй далі успішне провадження боротьби...». Разом із тим, він відкинув усіляку можливість участі у переговорах самої УНР, бо більшовики тоді «зірвали би» їх, а «польська делегація не може брати сього на себе». Отже, за одним столом з поляками перебувала камуфляжна «делегація УСРР» (яку вони, фактично, визнали), а розмови проходили в таємному форматі. Секретний характер переговорів визнав пізніше у своїх спогадах і сам Ян Домбський.

Галицька делегація – то «звичайна вигадка»

27 вересня прибула стурбована долею своїх земель делегація уряду ЗУНР (Західноукраїнської Народної Республіки) на чолі з Костем Левицьким. Вони

▲ Ризький договір 18 березня 1921 року Джерело: проєкт «Цей день в історії»

заявили, що не будуть «домагатись прийняття на конференцію», а лише добиватися права самостійності, хоча й не мислять «окремого існування Галичини без Придніпрянщини». Поляки зневажливо поставилися до галичан, з якими раніше воювали. У заяві польської делегації було сказано, що «ці особи нікого не репрезентують» і «третя Україна германофіла Петрушевича, який розсварився з Петлюрою... є звичайною вигадкою». Таким чином, Галичина (долю якої вирішували на переговорах) залишилася «за порогом» перемовин. Однак і «друга Україна» Симона Петлюри цей поріг не переступила.

Сергій Шелухін: «і один у полі воїн»?

4 жовтня до Риги прибув представник УНР, сенатор Сергій Шелухін з «повноваженнями» на участь у конференції. Він, за його словами, добивався до Риги з Варшави майже три дні, зокрема і попутним «грузовим автомобілем через ліс по поганій дорозі». Для нас залишається загадкою, чому так довго вирішувалося питання того, хто буде «главою делегації УНР» на переговорах. Шелухін, дізнавшись, що поляки з більшовиками вже досягли домовленості про «перемир'я», добився зустрічі з Яном Домбським.

7 жовтня глава польської делегації прийняв «повноважених» представників УНР – Сергія Шелухіна, Володимира Кедровського і Тиміша Олексюка. Розмова була доволі дивною. Домбський запевнив українців, що ці домовленості позбавлені «матеріального змісту», а присутність «делегатії УСРР» узгоджена з самим Андрієм Лівіцьким (главою уряду УНР). Також Домбський запевнив своїх співрозмовників, що він – «друг України і робити щось проти неї не дозволив би собі». А закінчив сентенцією, що «взагалі українське військо нині на своїй території, і уряд Української Народної Республіки мусить сам подбати про розвиток сил».

Шелухін зробив висновок, що розмова мала «нещирий характер». Він був

шокований якимись начебто таємними домовленостями Лівіцького з поляками і після підписання прелімінарного миру (попередньої угоди, у якій фіксуються головні положення майбутнього мирного договору – ред.) узагалі залишив Ригу. Імпульсивний сенатор почав «воювати за правду», і вже з Відня написав листи міністру закордонних справ УНР Андрію Ніковському та самому Симонові Петлюрі, звинувачуючи уряд (і, перш за все, Лівіцького) у бездіяльності, нещирості та намаганні вести «закулісну політику і свої таємні переговори». Петлюра дав наказ провести розслідування, яке показало, що Андрій Лівіцький не мав подібних розмов із Яном Домбським. Проте час уже був втрачений: потяг історії швидко рухався вперед – до наступної логічної зупинки.

Прелімінарний договір й остаточний мир

12 жовтня 1920 року були підписані попередні умови мирного договору між Польщею і Радянською Росією. Віце-міністр закордонних справ Ян Домбський, який майже пів року тому уклав із УНР Варшавську угоду, теж поставив свій підпис. Я не буду аналізувати умови, викладені в документі (їх можна знайти в довідниках та монографіях), наведу лише слова Сергія Шелухіна про те, що Польща, «маючи імперіалістичні завдання», їх виконує: «після договору з більшовиками» її територія «виросте до звиш 400 000 кв. км., тобто вдвоє більше етнографічної Польщі, з населенням у 30 мільйонів, між якими поляків тільки коло 48%, а інші народності містять коло 52%». Пройде ще п'ять місяців і в тій же Ризі будуть підписані остаточні умови мирного договору. Сталося це 18 березня 1921 року. Крапка в «українському питанні» поставлена: з мапи Європи на цілих 70 років зникла Українська Народна Республіка – наша перша незалежна держава ХХ століття.

Епілог Ризького миру

У світовій історії достатньо випадків, коли держави, зраджуючи одна одну, намагаються задовольнити власні інтереси. Ризький мир – яскраве цьому підтвердження. Дипломат Кедровський назвав його зрадою з боку Польщі. Дипломатичну поразку УНР він сприйняв як особисту, хоча його вини в цьому немає. Серед поляків відбувся розкол: одні виправдовували Домбського, вважаючи, що він не порушив Варшавську угоду (яка не була ратифікована Сеймом), інші – засуджували і навіть вибачалися перед українцями. Серед українців у еміграції теж не було єдності: їхні взаємні звинувачення у «зраді» незалежності та державності України – безкінечні. Люди залишаються людьми, до якої нації вони би не належали. Нам, нинішнім мешканцям України й Польщі, потрібно врахувати уроки минулого і, не докоряючи одне одному, жити в мирі та злагоді. Тільки так ми досягнемо справжнього прогресу та процвітання наших народів. ■

Анатолій ШОРОХОВ

Микола Руденко і його «Хрест»

Цими днями минає важлива літературна дата: 45 років тому з'явилася незвична поема «Хрест» Миколи Руденка (1920-2004) – відомого письменника, громадського діяча, засновника Української Гельсінської групи. Нагадав про це літературознавець, професор Володимир Мокрий, надіславши окремим людям у Польщі та Україні відсканований твір. Ким був Микола Руденко у нашій літературі того складного дисидентського періоду? Як ми сьогодні пам'ятаємо цю епоху опору проти радянського поневолення та чим була спроба захисту тодішньої української літератури через самвидав?

Поему «Хрест» Миколи Руденка у саморобному виданні передали з України на Захід. Окремою книгою її надрукувало видавництво «Смолоскип» ім. В. Симоненка у Балтиморі-Торонто 1977 року в серії «Бібліотеки „Смолоскипу“». Цей твір Микола Руденко почав писати у 1976 році. Книга налічує 28 сторінок і залишається літературною пам'яткою темних часів. Сьогодні, коли в історії України так багато чого вже сталося, мало хто асоціює поему з боротьбою за волю; призабувся й тернистий шлях її автора. Тому «Хрест» належить в українській дисидентській літературі до періоду, який її народив, — до шістдесятництва.

Поему перевидали в українсько-англійській версії у перенесеному з Канади до Києва видавництві «Смолоскип» у 1996 році з нагоди ювілейної дати — 20-річчя її написання. Ось як її тоді охарактеризували:

«Поема М. Руденка «Хрест» («The Cross») — твір, який увібрав у себе страшну фантазматичну голоду в Україні 1932-1933 років. Він піднісся до символічного звучання завдяки філософському осмисленню трагедії часу, народу і врешті-решт — самого автора. Хрест Сина Господнього взяв на свої плечі більшовик Мирон. Носієм високого духу по Україні був у поемі Христос. Обоє їх стражі революції з НКВС поставили до стінки, а душі виморених голодом — навечно знищена Атлантида нашої духовності — квілять, пролітаючи над планетою».

Варто нагадати, що 25 листопада 2015 року поему опублікував ресурс «Аудіокнига.UA» в аудіоверсії. Її можна послухати у виконанні відомого українського диктора Ігоря Мурашка, який озвучував також «Мойсея» Івана Франка. Отже, твір Миколи Руденка має своє усталене місце у просторі української літератури. Хоча його непростий зміст викарбовувала важка епоха дисидент-

▲ Раїса та Микола Руденки, 2000 рік

ського часу і нескоримість тодішніх діячів.

Від комунізму до дисидентства

Сам Микола Руденко починав як відданий комуністичній ідеології громадянин, який згодом розчарувався у ній і став співзасновником та першим головою правозахисної організації — Української Гельсінської групи. У 1977 році його арештували та засудили до 7 років таборів суворого режиму і 5 років заслання за «антирадянську агітацію і пропаганду». Його твори назвали «наклепом на радянську владу» і вилучили з продажу та бібліотек. Під тиском громадськості, однак, Руденка звільнили з правом емігрувати за кордон. Вони з дружиною Раїсою (також бранкою російських таборів) виїхали спочатку до Німеччини, а потім до США. Там письменник працював на радіостанціях «Свобода», «Голос Америки». Миколу Руденка позбавили радянського громадянства, але вже 1990 року подружжю вдалося повернутися в Україну. У Києві

вони мешкали в будинку письменників «Роліт». Микола помер 2004 року, а Раїса — 2020-го.

Ця коротка характеристика показує долю української інтелігенції, зокрема вже під час так званої «гласності» Михайла Горбачова, коли 1985 року в карцері смерті загинув Василь Стус. А з іншого боку — біографія письменника свідчить про складну літературну епоху, у жорнах якої народжувалася відома поема «Хрест».

У 70-х роках Микола Руденко інтенсивно переосмислював свою творчість та життя. Якраз тоді він і написав «Хрест». У творі поет засуджує Голодомор в Україні 1932-1933 років. Але ця тема в ті застійні часи була заборонена. Тому поему поширювали в Україні як самвидав і вислали на Захід. Працюючи над нею, Микола Руденко ще мав наївну віру у свої погляди «офіційного», «відомого» письменника. У вступі він писав: «Не шкодую, ні, що був марксистом — я в житті шукав нової віри...». А ось монолог Христа перед «залізним більшовиком» у схожому тоні:

*«Невже ти не помітив,
Що тільки Бог —
Це справжній комуніст?..
А люди — діти,
Нерозумні діти,
Які шанують слово не за зміст,
А за його звучання ефемерне.
Це слово мертво спритний Сатана
В народі викраде і так поверне,
Що в ньому істини ніхто не визна...».*

Перебуваючи на примусовому лікуванні у психоневрологічному госпіталі (це був один із каральних методів радянської влади), письменник намагався захиститися від дійсності, поєднуючи релігійні символи з радянською реальністю. Він сподівався, що так здобуде прихильність НКВС-ників і врятується із лабет спецслужб, немовби заграючи з марксизмом. Тому в антропологічній перспективі бачення письменника виглядає химерно: «Невже ти не помітив, / Що тільки Бог — / Це справжній комуніст». Однак такі ідеологічні заяви не захистили письменника від переслідування та ув'язнення. Тоді видання поеми на Заході означало «зраду».

Голодомор в українській літературі в СРСР та на Заході

У творі «Хрест» Микола Руденко писав на заборонену, але болючу для українців тему. Під час Голодомору

майбутньому авторові було 13 років, і він добре запам'ятав жахіття голоду. Його заклик вірити у провидіння на тлі напівмертвого українського села, звісно, розлютив радянську цензуру. А головне — письменник описував не загальні пафосні сцени. Він звертав увагу на подробиці, називаючи поіменно виконавців злочину. Ось приклад: до села приїхав комісар, «залізний більшовик» Мирон і побачив страшну картину голоду, в якій переплелися, з одного боку, агонія людей, а з іншого — фарисейство голови колгоспу. Той цинічно виголошує:

*«Йдемо звияжно, переможно —
Немов гроза ідем!
Як перевиховать не можна,
У землю покладем!
І нам від того, скажем прямо,
За вухом не свербить
Усіх хохлів до'дної ями —
Будем, будем бить!».*

Цей фрагмент поеми є алюзією на відомий ідеологічний твір «Партія веде» Павла Тичини, де устами поета славиться побудова нового політичного ладу. Втім, головний герой твору Руденка, «залізний більшовик», переживає несподіване видіння, немовби галюцинацію: він бачить дівчину з пирогами, заставлений стравами стіл, усміхнених людей. А ще — Христа, який у поемі з'являється з кобзою (символом українського духу). Він закликає Мирона нести важкий хрест долі через Україну, тому вони йдуть серед могил і цвинтарів Голодомору.

Побудований таким чином твір, який засуджував Голодомор й описував людську трагедію, ставив поему Миколи Руденка серед яскравих художніх здобутків епохи. Її зміст додавав твору містичності та постійної актуальності. Зрештою, вона показує задум фізичної ліквідації українського народу, згідно з яким мова, віра, національна символіка підлягали знищенню, а історична самоідентифікація мала бути зруйнована. Микола Руденко усвідомлював це, тому поема «Хрест» вписується у загальний контекст літератури другої половини XX століття.

Серед української діаспори у ті часи був відомий прозовий твір «Жовтий князь» Василя Барки, також присвячений Голодомору. Але поема Миколи Руденка інакше показувала болючу тему, вписуючи її в поетичний наратив. Також на Заході здобула визнання п'єса поета «Нью-Йоркської групи» Богдана Бойчука «Голод-1933» надрукована у книзі «Дві драми» у 1968 році. Отже, в українській літературі того періоду були різні голоси на тему Голодомору. ■

Тадей КАРАБОВИЧ
Фото з сайту nbuv.gov.ua

РОЗДУМИ

Пробую зрозуміти тишу

Пробую зрозуміти тишу, яка пише, як жити мені на чужині. Душу колише життя і дозволяє відчувати, що я ще є, що ще мені доведеться пожити. Можливо, хтось притоптує сторінки свого минулого, щоби діти не збагнули, хто він, а я — зупиняюся і бачу, що я все той же душею і тілом. Пригадую, як сонце гріло обличчя і кликало мене на віче, а я не поспішав, не йшов, бо знав, що це лише січень. Подумав — відпочину, і тільки потім буду жити далі. Чекатиму весни, коли зацвітуть конвалії, а потім — сади, а в них — вишні та груші. Поки що весняним квітом пишається ліщина...

Роки сідають на спину. Зняти їх неможливо. Такого дива у людей немає. Це може зробити лише Бог. Він знає, як було і що було. Він усе знає...

Про наше християнство

Візьми до рук Святе Письмо. Якщо збагнеш розліті звуки, якщо в серце й душу заглянеш і там віднайнеш неписане — лише тоді йди до святині, щоби Бог дізнався, хто ти. Не говори «я християнин», якщо брату не віддав шану. Якщо ти не простив провини, прошу, не звись християнином. У Святому Письмі — на-

ука для тебе, батька, сина, внука... Читай уважно. Міркуй, що зерно правди, а що — полови. З життя свого відкинь погане. Так чесним перед світом станеш.

Иди струнко, з ясным зором, і знай, про що й кому говориш. Вивчай історію брехні, щоб міг ти їй сказати «ні». Почують тебе сестра з братом — не лише в церквах у рідних Карпатах, де православний і католик моляться одному Богу. Над бистрим Сяном, на Лемківщині, чи на чужині, чи в Україні, бо ми — одна родина, і матір наша — Україна.

Думками полинув у Карпати

Карпати. Улюблені Карпати. Надсяння і Лемківщина. Вони, неначе сестра з братом, сумні, читають майбуття. Колись хотіли повертатися в село, якого вже нема, і, як батьки, ставити хату, щоби знову вписати своє «я». У кожного — одна рідна мати, село і своя церква. Чи годиться промінювати це на євро, долар, рубль? Хрестиком вишивала мати сорочку й дала сину. Він її викинув, мов шмату. Втрачаєш рідне — втратиш і чуже, бо в тебе сорому нема. Сміятимуться з тебе інші, бо ти не будеш їм ріднею.

Василь ШЛЯХТИЧ

Grzegorz Rossoliński-Liebe, «**Bandera. Faszizm, ludobójstwo, kult. Życie i mit ukraińskiego nacjonalisty**», Prószyński i S-ka. – Варшава 2018, 902 ст.

Говорять «Україна», думають – «Бандера»

Невже у Польщі зародився та міцнішає культ Степана Бандери? Останнім часом тут чи не кожного тижня згадують провідника ОУН. Це не лише написи на стінах будинків чи туалетів на кшталт «Je...ć UPA i Bandere»; фрази схожого змісту – може, хіба що не настільки бруральні – лунають не тільки з боку перемиських «кресових бульварів», а й від представників польських політичних кіл не обов'язково правих партій.

Останнім часом про Степана Бандеру в Польщі голосно говорили тоді, коли одній із великих вулиць Києва надали його ім'я. А тепер своєрідний «культ Бандери» ожив у зв'язку із закликом польських політиків до місцевої влади: розірвати партнерські договори про співпрацю із українськими містами через те, що вони називають ім'ям Бандери або інших лідерів ОУН-УПА вулиці, стадіони тощо.

Міський голова Замостя повідомив про таке рішення щодо Тернополя, бо там футбольному стадіону присвоїли ім'я головного командувача УПА Романа Шухевича. Слова обурення з цього приводу лунають від влади інших міст – Ельблонга чи Радома.

Під кличем боротьби із «необандеризмом» Замість відмовився від мільйонних субсидій Євросоюзу для проведення спільних проєктів із Тернополем. Одним словом, місцева влада говорить «Україна», а думає – «Бандера».

Такі думки заповнили мене, коли я зайшов до улюбленої книгарні у столичному районі Прага-Південь. На

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

чільному місці там красується серія престижного видавництва «Prószyński i S-ka». Перед моїми очима – томи: «Mussolini», «Lenin», «Hitler» (дві книги), «Beria», «Stalin» (дві книги) і насамкінець – «Bandera». Одним словом, самі одіозні персонажі, криваві диктатори з різних країн світу. Мені невідомо, за яким принципом видавництво добирало цю галерею диктаторів та політичних злочинців. Зверну тут увагу на солідну працю (близько 1000 сторінок, півтора кіло ваги) берлінського професора Гжегожа Россолінського-Лібе «Степан Бандера. Фашизм, геноцид, культ» («Stepan Bandera. Faszizm, Ludobójstwo, Kult») з підзаголовком «Життя та міф українського націоналіста» («Życie i mit ukraińskiego nacjonalisty»).

Це – вже не перша книжка на польському читачьому ринку, яка присвячена Степанові Бандері. Вона, на мою думку, зміцнює в Польщі культ його особи, причому неістотним є те, що це радше «чорний» піар очільника ОУН.

Про перше видання Веслава Романовського я писав у статті «Степан Бандера – національна ікона чи терорист?» («НС» № 7 від 14 лютого 2021 року). Обидві публікації мають багато спільного – і йдеться не лише про їхнього головного персонажа. На мою думку, у цих книгах варто окремо читати публіцистично-політичний вступ, а окремо – головну науково-історичну частину. До прикладу, обое авторів починають свої розповіді зі слів: «Степан Бандера народився 1 січня 1909 року в селі Старий Угринів...» та подають біографію діяча в контексті історії України. Анекдотичними виглядають спроби німецького історика відшукати першоджерело українського націоналізму у XIV столітті: «Польська культура почала відігравати провідну роль у західних українських регіонах після 1340 року, коли король Казиміж III Великий захопив Червону Русь». Очевидно, що русини і тоді, і пізніше, за часів Австро-Угорської імперії, чинили опір.

Очевидно, Гжегож Россолінський-Лібе багато працював над архівними матеріалами та текстами світових вчених. Схвальну статтю написав про нього польський історик Гжегож Мотика, на якого кілька разів посилається у своїй книжці Россолінський-Лібе. Мотика зазначає, що видання про Степана Бандеру показує лідера ОУН в контексті європейського фашизму, та порівнює книжку з працями Яна Томаша Грос-

са і Яна Грабовського, які писали про участь поляків у Голокості. Дійсно, у першому розділі книги Россолінський-Лібе доводить – спираючись на висновки цілої когорти європейських та світових вчених – що Степан Бандера є фашистом.

Це слово має чітке значення. Воно стосується спеціального різновиду крайніх правих угруповань, які з'явилися після I Світової війни, як-от італійські фашисти, націонал-соціалісти і багато менших партій та організацій, що хотіли захопити владу і встановити фашистську диктатуру. Тут варто запитати – що це за рогагий чорт отой «інтегральний націоналізм», про який поруч із фашизмом та нацизмом згадує Гжегож Россолінський-Лібе? Основні тези цієї ідеології, згідно з американським вченим Джоном Армстронгом, це «віра у націю як найвищу цінність, якій мають підпорядковуватися усі інші цінності, що, по суті, є тоталітарною концепцією», «апелювання до містичних ідей солідарності всіх представників нації, зазвичай – за умови, що характерні біологічні риси чи невідворотні наслідки спільного історичного розвитку поєдналися в одну органічну цілісність», «підпорядкування раціонального, аналітичного мислення „інтуїтивно слухним” емоціям», «уславлення війни та насильства як втілення вищої біологічної сили нації» тощо.

Автор пише про те, що сучасний український націоналізм виник наприкінці XIX – на початку XX століть і характеризувався ворожим ставленням до поляків, євреїв та росіян. Батьками цієї ідеології історик вважає «національного екстреміста» Миколу Міхновського, а також Михайла Грушевського, Михайла Драгоманова та Івана Франка. Цитуючи Міхновського, Гжегож Россолінський-Лібе перекладає назву «Української народної партії» польською дослівно як «Українська націоналістична партія». Професор, мабуть, знає про те, що назву «Народний рух України» у Польщі перекладали як «Ludowy Ruch Ukrainy»?

Що ще поєднує книги Романовського та Россолінського? На мою думку, це особистість лідера польської держави, маршалка Юзефа Пілсудського. Веслав Романовський пише про те, що в 1933 році ОУН у своїх пропагандистських виданнях («летючках») часто посилалася на його досвід. Коментуючи це, Романовський додає: «Юзеф Пілсудський

під час свого революційного періоду (діяльності Польської соціалістичної партії) нападав на царські банки, однак робив це сам та сам жертвував своїм життям, а не ховався за плечі неготових до цього, неосвічених людей, яких обманули обіцянкою легкої наживи». Россолінський-Лібе, своєю чергою, наводячи перелік світових диктаторів (Франціско Франко в Іспанії, Олів'єра Салазара в Португалії, Йозефа Тісо у Словаччині), пише: «Окремі, як-от Томаш Масарик у Чехословаччині, не були ані фашистами, ані деспотами. Юзеф Пілсудський у Польщі мав авторитет, але не був фашистом, його можна назвати військовим лідером».

Треба віддати належне німецькому професорові за детальний опис «варшавського» та «львівського» процесів Степана Бандери (убивство польського міністра Броніслава П'єрацького), засудження до смертної кари, потім – подробиці його «тюремного життя» у польських в'язницях, звідки він звільнився з початком II Світової війни у 1939 році. Детально в книзі подані також трагічні події 40-х років на Волині. Далі автор пише про Холодну війну між світовими наддержавами. Берлінський історик, як і Веслав Романовський, намагає на те, що, якби не «помста Хрущова» лідеру українських націоналістів, Степан Бандера і досі залишався би в Україні маловідомим.

У книзі також згадуються події кийського Майдану та президент Віктор Ющенко, що надав Бандері звання героя України. У заключному слові автор робить висновок: між діями Адольфа Гітлера чи Анте Павелича та Степана Бандери все-таки є різниця, адже Гітлер і Павелич не були в ув'язненні, коли їхні підвладні вчиняли воєнні злочини: «Тому масштаб їхньої залученості був інший, ніж у випадку лідера українських націоналістів. Особливо це стосується злочинів того періоду, коли він був або в Берліні, або в німецькому концтаборі Заксенгаузен».

На мою думку, українським історикам не варто відвертатися від цього видання. Можна погодитися з рекламним анонсом книжки, який стверджує, що це – перша вагома наукова біографія Степана Бандери та глибоке дослідження зародження його культу в Україні. Читачам, зокрема фахівцям-історикам, залишаю як емоційну, так і наукову оцінку книжки. ■

Ігор ЩЕРБА

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

З глибоким сумом ми прийняли прикру і несподівану звістку про те, що 28 грудня минулого року у Венгожеві на 85-му році життя помер наш друг, учитель, громадський і церковний діяч

Ярослав Джурко

Він народився 17 квітня 1935 року в селі Журавці на Томашівщині у селянській родині. Його батько Микола на-

лежав до національно свідомої молоді, брав активну участь в житті села, був членом товариства «Просвіта». Ярослав, як й інші наші вигнанці, був жертвою акції «Вісла». 24 червня 1947 року його разом із родиною виселили до села Гродзісько, що біля Бань-Мазурських на Ольштинщині. Початкову школу закінчив у 1951 році, а через п'ять років завершив навчання у сільськогосподарському технікумі у Каролеві неподалік Кентшина.

Потім відбував військову службу у танковому батальйоні в Чорному, а після її закінчення вступив на українську філологію у Щеціні. У своїх спогадах Ярослав писав так: «Я думав вчитися далі. Хотів вивчати рідну мову, хоча знав, що цей намір не принесе матеріальної вигоди та ускладнить підвищення по службі. Відомо ж бо, що саме слово «українець» дратувало польського чиновника». Під час навчання Ярослав брав активну участь у громадському житті: співав у хорі, їздив по селах, де жили наші вигнанці, читав лекції з історії України. Після закінчення на-

вчання у 1960 році почав працювати в школі у Відгірах, що на Голдапщині. Там він створив пункт навчання української мови, у якому було 35 учнів. Восени та взимку він також займався з української для старших людей. Відгіри – це село на польсько-російському кордоні; бездоріжжя, де, як кажуть, «світ забитий дошками».

Несприятливі життєві обставини змусили Ярослава шукати краще місце роботи. З 1 вересня 1965 року він почав працювати спеціалістом з вишколу учнів у Трирічній професійній школі у Венгожеві. Також знаходив час на культурно-освітню роботу для громади наших переселенців. 1967-го одружився з учителькою української мови Данутою Блонською. У 1970-1973 роках був головою повітового правління Українського суспільно-культурного товариства у Венгожеві, а ще через рік став головою міського гуртка.

Мав гарний голос, співав у хорі в Будах під керівництвом Станіслава Гната. Колектив активно діяв на території Венгожевського та інших повітів.

Під кінець 1970-х Юрій Галушко та Станіслав Гнат заснували ансамбль пісні й танцю, якому згодом дали назву «Черемош». Його велика популярність, численні гастролі й участь у спотеских Фестивалях української культури у 80-х роках принесли колективу багато шанувальників. Ярослав завзято долучився до його роботи, співаючи у хорі та вирішуючи організаційні питання.

У 1990-1994 роках разом з учителькою Ярославою Гутник вони організували кілька груп шкільної молоді і навчали дітей рідної мови. Не забував він також про нашу церкву. Був головою церковної ради, читав «Апостола», співав у церковному хорі.

У вічність відійшла людина, яка підтримувала українську громаду. Похований на кладовищі у Венгожеві. Надгробне прощальне слово виголосив Станіслав Гнат. Слова глибокого співчуття висловлюємо дочці й усім близьким покійного. Хай венгожевська земля, у якій він спочив, буде йому пухом.

Від імені друзів – Володимир ГАЛАК

Otwarty Kraków

 Kraków

**ONLINE
18:00**

ТИ Ж ДЕНЬ З ШЕВЧЕНКОМ

TYDZIEŃ Z SZEWCZENKIEM

YouTube - ZUWP Kraków

facebook.com/zuwprakow

04.04
неділя

Забіліли сніжки
Pobielały śnieżki

Крайка
Krajka

05.04
понеділок

Оповідання про малярство Т. Шевченка
Opowieści o malarstwie T. Szewczeni

mgr Богдан Затик
mgr Bohdan Ziatyk

06.04
вівторок

Ой чогож Ти почорніло
Oj czemuż Ty poczerniało

Крайка
Krajka

07.04
середа

Псалми Т. Шевченка
Psalmi T. Szewczeni

о. Адриан Лихач
ks. Adrian Łychacz

08.04
четвер

Кохайтесь черноброви
Kochajcie się czarnobrowe

Крайка
Krajka

09.04
п'ятниця

Читання листів Т. Шевченка
Czytanie listów T. Szewczeni

др Божена Томанек
dr Bożena Tomanek

10.04
субота

Ой щось чорніє тай над водою
Coś czarnieje tam nad wodą

Крайка
Krajka

ZADANIE WSPÓŁFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW MIASTA KRAKOWA

Об'єднання
українців
у Польщі

Наше Слово

UAI nKRAKÓW

Fundacja «ProMusicaViva»
 понад 20 років будує польсько-українські музичні мости.
Перерахуйте 1% KRS: 0000045491 www.pmv.org.pl

1% на українську школу в Бартошицях

Звертаємося з проханням до людей доброї волі перерахувати 1% прибуткового податку за 2020 рік. Ваша допомога необхідна для реалізації навчально-виховних завдань української школи в Бартошицях.

Stowarzyszenie «Kafyna» KRS: 0000208516

Ми вдячні ВАМ за дотеперішню підтримку

Управа відділу Об'єднання українців у Кошаліні
Stowarzyszenie KIWANIS International Klub Koszalin
Дирекція комплексу українськомовних шкіл у Білому Борі
Управа Фонду ДЕКА заохочують людей доброї волі переказати
1% прибуткового податку на підтримку
КОМПЛЕКСУ УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ШКІЛ У БІЛОМУ БОРІ
ТА ПУНКТИВ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
вписуючи у податкову декларацію PIT за 2020 рік.
Банківські дані:
Stowarzyszenie KIWANIS International Klub Koszalin,
ul. Zwycięstwa 32, 75-037 Koszalin
Konto: Bank Millennium S.A. nr 34 1160 2202 0000 0000 3295 8076
KRS: 0000138192 NIP 669 23 40 671
z dopiskiem: «pomoc na rzecz dzieci ze szkoły w Białym Borze i punktów nauczania».

Ми виділимо кошти на наукові та соціальні стипендії для дітей, а також на підтримку навчальних пунктів.

1% на перемиську «шашкевичівку»

Шановні батьки, вчителі і друзі Комплексу загальноосвітніх шкіл №2 в Перемишлі — школи з українською мовою навчання!

Заохочуємо Вас перерахувати 1% прибуткового податку за 2020 рік на нашу школу, вписуючи у податкову декларацію:

ZESPÓŁ SZKÓŁ OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH Nr 2 – 99890 KRS 0000207472

Розраховуємо на Ваше добре серце.

Гарантуємо, що всі гроші будуть повністю призначені на потреби дітей і школи.

ДЯКУЄМО ЗА ВАШУ ПІДТРИМКУ!

**ПІДТРИМАЙ ВІДБУДОВУ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ
В ПЕРЕМИШЛІ**

**Фонд Український народний дім у Перемишлі,
Fundacja Dom Ukraiński w Przemyślu,
ul. Kościuszki 5, 37-700 Przemyśl, Poland**

**PLN: 88 1600 1462 1838 9708 6000 0001
USD: 61 1600 1462 1838 9708 6000 0002
EUR: 07 1600 1462 1838 9708 6000 0004
SWIFT: PRABPLPK**

Греко-католицька спільнота в Ельблонзі
будує нову святиню.

З цією метою проводимо різні заходи, щоб зібрати кошти.

Від імені спільноти греко-католицької парафії Народження
Св. Івана Хрестителя в Ельблонзі парох о. митрат Андрій Сорока
просить про вплати:

Parafia Greckokatolicka w Elblągu, ul. Poznańska 2a
Bank PeKaO S.A. I oddział w Elblągu
nr konta: 87 1240 1226 1111 0000 1404 5318

Міркові Репалі
На прощання

Мірку,

деси, зазвучав мені
спів з Руської
спів початків та зростання
Твоїї любові
наші шасливі
молоді роки
думав я о Тобі
у передостанні дні
і в той вечір сумний

Мірку,

у Тиличі
іши кус снігу
біля церкви
і один хрест
на могилі схилений
Кам'яниця з Мочначанком
чеберчать
де життя кінець
шепочуть від початку

Мірку,

ід гин спокійно
там болю нема
там небесні ріки
і луки квітами замаєні
ід і на небесну ватру зазрий
сядь при небесній Руській
там Мирося та Михайло ждуть
і визерай за нами
заран і ми будемо
з Вами
до
позарани

Мірку,

до побачення
Вічная Тобі пам'ять

Олександр Маслей

Hasze Słowo

Adres: Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,
tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677-88-10,
redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46,
redakcja – 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogłoszenia@nasze-slowo.pl
Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Anastazja Krawczuk, Daryna Popil.

Zespół redakcyjny: **redaktor naczelny** – Khrystyna Zanyk, **zastępca redaktora naczelnego** – Paweł Łoza, **sekretarz** – Tetiana Daniuchenko, **redaktorzy** – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyski), **redaktor stylistyczny** – Olga Rusina, **redaktor techniczny** – Olga Michaluk, **prenumerata, reklama** – Lesia Korostatewycz.

Współpracownicy: Anastazja Krawczuk (Warszawa), Igor Isajew (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusiewicz (Kijów), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oлександра Iwaniuk (Warszawa), Zhanna Kuznietsova (Kijów), Iwanna Kyliushyk (Warszawa), Svitlana Melnyk (Kraków), Ivan Kyshloshchuk (Lublin), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7
03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat),
22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego),
E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,
Internet: http://ukraincy.org.pl, http://www.oup.ukraina.com.pl

Fotokład: Redakcja „Nasze Słowo”
Druk: Drukarnia „Efekt”. **Nakład** 2500 egz.

Pismo dotranszowane ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Związku Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN:
47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD:
IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX
Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:
IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196
BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX
Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.
Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.
Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.
Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
„Nasze Słowo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:
Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie www.prenumerata.ruch.com.pl
Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ – 17⁰⁰.